

Молодий Вчений

ОДЕСЬКА

100
років

КІНОСТУДІЯ

9

(73)

2019

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 9 (73) вересень 2019 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – д-р. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.Л. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос.
в галузі культурології

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло Л.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Хімічні науки

Козьма А.А. – кандидат хімічних наук

Військові науки

Можаровський В.М. – доктор військових наук

Міжнародна наукова рада

Adam Wrobel – Doktor, Associate Professor (Poland)
Arkadiusz Adamczyk – Professor, Dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial management (Iran)
Michal Sojka – Doctor in Engineer (Poland)
Stanislaw Kunikowski – Associate Professor, Dr hab. (Poland)
Wioletta Wojciechowska – Doctor of Medical Sciences (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Олеся Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці Elibrary.ru

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
GoogleScholar, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 18987-7777Р від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

ЗМІСТ**ТЕХНІЧНІ НАУКИ**

- Безвесільна О.М., Петренко О.В., Ільченко М.В.**
Визначення смуги пропускання електромеханічних гіротахometrів..... 219
- Юрченко С.А., Колеснікова М.Б.**
Обґрунтування параметрів обробки курячого філе за технології Sous Vide.....227

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

- Окрушко С.Є.**
Вплив регулятора росту Марс EL на формування врожайності гібридів буряка столового..... 232

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Крайнюков О.М., Кривицька І.А., Крайнюков О.О.**
Екологічна оцінка якості атмосферного повітря (на прикладі Шевченківського району м. Харкова).....236

МЕДИЧНІ НАУКИ

- Ждан В.М., Іваницький І.В., Шилкіна А.М.**
Показники жорсткості менісків колінних суглобів за даними зсувнохвильової еластометрії в залежності від стадії первинного остеоартриту.....244
- Тимошук О.В.**
Особливості вивчення психофізіологічних функцій юнаків і дівчат сучасних закладів освіти різних типів за результатами показників критичної частоти світлових мерехтінь247

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

- Бондаренко Т.В., Міщенко А.О., Бондаренко О.Є., Новак А.О., Побережець Т.В.**
Аналіз можливостей застосування технології Р2Р-МСU в телекомунікаційних мережах спеціального призначення при реалізації багатоточечної відеоконференції.....251

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

- Пиж'янова Н.В., Куценко С.В., Опацький І.Ю.**
Етнографічні дослідження Уманщини Петром Курінним.....257
- Скрипниченко Ю.Ф.**
Чоловіки-остарбайтери з Харківщини в роки Другої світової війни..... 261

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

- Дротенко В.І.**
Методологія стилістики художніх форм культури 265
- Коваль М.О.**
Вибір як філософська проблема..... 269

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Ічанська О.М., Закревська А.І.**
Емоційний інтелект та емпатія як ресурси професійної підготовки студентів-психологів.....272
- Свинаренко Ю.В.**
Стратегії психотерапевтичної роботи з шизоїдною проблематикою..... 277
- Свинаренко Ю.В.**
Особливості психологічного захисту жінок з різними типами прихильності..... 281

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

- Бородіна Г.Г., Прус А.М.**
Роль та значення Вінницької обласної бібліотеки для дітей ім. І.Я. Франка в соціокультурному просторі регіону.....285

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

- Пічугіна Ю.О.**
Теоретико-методологічні передумови дослідження мережевої творчості в контексті формування нового типу культури.....289

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Філіппова О.Н.**
Плєс в творчестві І.І. Левитана (1860-1900)..... 293
- Філіппова О.Н.**
Тема русской старины и национального наследия в творчестві К.Е. Маковского (1839-1915).....302
- Коваль М.О.**
Вибір крізь призму національного танцювального мистецтва.....312
- Муляр Н.М.**
Особливості розвитку архітектури в контексті художньої культури України ХХ-ХХІ ст.....318
- Фриз П.І.**
Соціалізація молодшого школяра в процесі занять хореографією..... 322

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Білас А.А., Семенченко О.В.**
Відтворення розмовних засобів вираження повідомлення, контакту та узагальнення в українському перекладі роману А. Мартен Люган..... 326

Величко І.Г. Проблеми когнітивної лінгвістики та психології та їх змістовна роль у викладанні іноземних мов в Україні.....	330
Мельник І.В. Особливості ситуативного контексту провокаційного мовлення.....	334
Теслицька Г.І. Морфологічні засоби вираження валентно зумовлених об'єктних синтаксем у напівпредикативних ад'єктивних конструкціях.....	338
Тіміна А.О., Лазебна О.А. Теоретичні засади вивчення граматичного освоєння запозичень у сучасній німецькій мові.....	343
Шмельова Р.І., Квітка А.С. Жіноча проза як літературознавча проблема: художньо-прагматичний аспект.....	347
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	
Баклашова Т.М., Шейкаш А.О. Зміст курсу історії України у вищій школі в умовах сучасної методології історіописання.....	351
Баліка М.В. Методичні аспекти використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови у початковій школі.....	355
Бачієва А.О. Модель застосування кейс-технології у процесі підготовки операторів комп'ютерного набору з дисципліни «Документознавство».....	359
Герашенко Я.М. Підготовка фахівців туристознавства до організації молодіжного туризму: понятійно-термінологічний аспект.....	363
Грачова Т.М., Врублівська О.О. Впровадження інтерактивних методів навчання у практику роботи студентів філологічних спеціальностей.....	367
Жабенко О.В. Практика організації професійного розвитку науково-педагогічних працівників на науковому рівні: вітчизняний та зарубіжний досвід.....	372
Івершинь А.Г. Художньо-творчий потенціал майбутніх вихователів як педагогічна проблема.....	379
Колодіна А.С., Лакша К.К. Види мовленнєвої діяльності студентів на заняттях з іноземної мови, спрямовані на розвиток навичок говоріння.....	384
Малинка М.М. Ефективна комунікація як засіб вирішення міжособистісних конфліктів у педагогічному середовищі.....	387
Межуєва І.Ю. Особливості навчання майбутніх інженерів англійської мови як мови для спеціальних цілей.....	392
Муромець В.Г. Управлінська діяльність здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти: огляд розвитку загальних компетентностей.....	396
Тимофєєв В.А. Класична мова як засіб формування професійно-правової компетентності майбутніх юристів у вищих професійних навчальних закладах.....	401
Шалашна Н.М., Дегтяр К.О. Змістовні аспекти викладання історії Другої світової війни у вищій школі.....	406
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	
Батухтин А.В. Товарний знак и его охрана в условиях развивающихся информационных технологий.....	410
Зубцова А.С., Русова О.Л. Особливості експертного дослідження анонімних листів.....	414
Литовський О.Г., Шевченко С.М. Розвиток дактилоскопічних систем.....	419
Микитюк Н.С. Антидопінгова політика та її регулювання у спорті. Проблематика застосування.....	422
Стрілець С.О. Проблеми взаємодії експертної служби МВС зі слідчими підрозділами у сфері криміналістичного забезпечення їх діяльності.....	427
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	
Вареник І.В. Оцінка економічної інформації відповідно вимогам обліку на мікро- та макрорівнях.....	432
Воробей Р.Є., Долженко І.І. Оцінка фіскальної ефективності та регулюючого потенціалу оподаткування ЗЕД в Україні.....	436
Гречко А.В., Пономарьова Т.В. Автоматизація обліку фінансових результатів.....	442
Гудзь О.І. Аналізування збутової стратегії підприємства-дилера (на прикладі ТзОВ «Ілта Львів»).....	446
Жінчин В.П. Удосконалення митного регулювання непрямих податків.....	455
Зінгаєва Н.Є., Ротко Д.О., Бройко В.А. Ефективність системи управління на ПСП «Чапаєвське» Березанського району в сучасних умовах господарювання.....	459

Кисляк Г.М., Стільник В.В. Професійне навчання сільськогосподарських працівників на дистанційній основі.....464	Томчук О.Ф., Левчук М.С. Критерії оцінювання і прогнозування фінансового стану та результатів діяльності підприємства.....480
Кузь В.І., Кіцен Т.О. Удосконалення обліку грошових коштів в контексті забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання.....468	Царинний Є.О., Канівець П.П. Якість продукції та методи її оцінювання.....487
Марценюк Р.А. Облік консигнаційних операцій: практичний аспект.....475	Черкас Т.С., Долженко І.І. Податкове планування як складова системи фінансового управління підприємства.....491

CONTENTS

ENGINEERING SCIENCES

- Bezvesilna Olena, Petrenko Oleksii, Ilchenko Mykola**
Determination of electromechanical transmission threes gyrotachometers219
- Iurchenko Svitlana, Kolesnikova Marina**
Substantiation of processing parameters chicken fillet Sous Vide technology..... 227

AGRICULTURAL SCIENCES

- Okrushko Svetlana**
The effect of growth regulator Mars EL on the formation of the yield of red beet hybrids.....232

BIOLOGICAL SCIENCES

- Krainskiy Oleksii, Krivicka Ivetta, Krainskiy Oleksandr**
Ecological assessment of the quality of the atmospheric air (on the example of the Shevchenkivskiy district of Kharkiv).....236

MEDICAL SCIENCES

- Zhdan Vjacheslav, Ivanitsky Igor, Shilkina Ludmila**
Rigid indicators of knee meniscus strength on data of shear-wave elasticity imaging depending on the stage of primary osteoarthritis.....244
- Tymoshchuk Oksana**
Peculiarities of studying psychophysiological functions of young people and girls of modern institutions of education of different types by results of status.....247

MILITARY SCIENCES

- Bondarenko Tetiana, Mishchenko Anatoly, Bondarenko Oleg, Novak Alina, Poberezhets Tetiana**
Analysis of possibilities of application of technology P2P-MCU of in tens of the special setting during realization of videoconference of suspension points.....251

HISTORICAL SCIENCES

- Pyzhianova Nataliia, Kutsenko Serhii, Opatskyi Ihor**
Ethnographic studies of the Uman region by Petro Kurinnyi.....257
- Skrypnichenko Yuriy**
Men-ostarbayers from Kharkiv region years the Second World War.....261

PHILOSOPHICAL SCIENCES

- Drotenko Valentyna**
Methodology of stylistics of artistic cultures.....265

- Koval Mariana**
Choice as a philosophical problem..... 269

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

- Ichanska Olena, Zakrevska Anna**
Emotional intellect and empathy as resources of professional training of students-psychologists.....272
- Svynarenko Yulia**
Strategies of psychotherapeutical working with schizoid problems.....277
- Svynarenko Yulia**
Features of psychological protection of women with different types of attachment.....281

SOCIAL COMMUNICATIONS

- Borodina Galina, Prus Lyudmila**
The role and importance of the Vinnytsa regional library for children named after I. Franko in the socio-cultural space of the region.....285

CULTURAL STUDIES

- Pichugina Yulia**
Theoretical and methodological background of research of network creativity in the context of the new type culture formation..... 289

HISTORY OF ART

- Filippova Olga**
Ples in the creative work of I.I. Levitan (1860-1900)..... 293
- Filippova Olga**
The theme of Russian antiquity and national heritage in the creative work of K.E. Makovsky (1839-1915).....302
- Koval Mariana**
Choice through national dancing arts.....312
- Mulyar Nataliya**
The peculiarities of the development of architecture in the context of Ukrainian artistic culture of XX-XXI centuries..... 318
- Fryz Petro**
Socialization of primary school pupil in the process of choreography teaching.....322

PHILOLOGICAL SCIENCES

- Bilas Andriy, Semenchenko Oksana**
Rendering the colloquial units expressing the language functions of message, contact and generalization in the Ukrainian translation of the novel by A. Martin-Lugand..... 326
- Velichko Irina**
Problems of cognitive linguistics and psychology and their meaningful role in teaching foreign languages in Ukraine.....330
- Melnyk Iryna**
The peculiarities of the communicative context within provocative speech..... 334

Teslitskaya Galina
Morphological means of expression
of valentially considered object syntaxes
in semi-predictive adjective structures.....338

Timina Alyona, Lazebna Olena
Theoretical principles of studying
borrowing's grammatical adaptation
in modern German.....343

Shmelova Rimma, Kvitka Alina
Women's prose as a literary problem:
the artistic-pragmatic aspect.....347

PEDAGOGICAL SCIENCES

Bakhlashova Tamara, Sheykash Alina
Contents of the Ukrainian history
course in higher school in the modern
methodology of historical description.....351

Balika Marina
Methodical aspects of using
interactive methods of learning
in Ukrainian language
in primary school.....355

Bachieva Larisa
Model of application of case technology
in the process of preparation of computer
set in the «Documentology» discipline.....359

Herashchenko Yaryna
Experts training for youth tourism
organization: conceptual
and terminological aspects.....363

Hrachova Tetjana, Vrublivs'jka Oksana
Implementation of interactive
methods of learning in the practice
of work of the students
in philological specialties.....367

Zhabenko Oleksandr
Practice of organization
of professional development
of scientific and pedagogical
workers at the scientific level:
native and foreign experience372

Ivershin Angelika
Artistic-creative potential of future
teachers as a pedagogical problem.....379

Kolodina Larysa, Laksha Kateryna
Types of students' speaking activities
in foreign language classes
to develop speaking skills.....384

Malynka Mykola
Effective communication as a means
of solving inter-personal conflicts
in the pedagogical environment.....387

Mezhuyeva Iryna
Peculiarities of teaching English
as a language for special purposes
for future engineers.....392

Muromets Viktoriia
Management practices of PhD students:
overview of the development
for generic competences.....396

Timofeev Vladimir
Classical language as a tool
of forming the professional
and legal competency at higher
professional educational establishments.....401

Shalashna Nataliia, Dehtyar Kateryna
Contents aspects of teaching history
of the Second World War in higher school.....406

LAW SCIENCES

Batukhtin Andrey
Trademark and its legal protection
in conditions of developing technologies.....410

Zubtsova Lyudmila, Rusova Oksana
Features of expert research
of anonymous letters.....414

Lytovskiy Oleksandr, Shevchenko Sergiy
Development of fingerprint systems.....419

Mykytiuk Nataliia
Anti-doping policy and regulation in sport.
Application issues.....422

Strilets Serhii
Problems of interaction between
the forensic department
of the Ministry of In-ternal Affairs
and investigative units in the field
of forensic provision of their activity.....427

ECONOMIC SCIENCES

Varenik Irina
Estimation of economic information
according to the requirements
of accounting on micro-
and macro-levels.....432

Vorobei Ruslan, Dolzhenko Inna
Evaluation of fiscal efficiency
and regulative potential of taxation
of foreign trade activities in Ukraine.....436

Hrechko Anna, Ponomarova Tetiana
Automation of financial
results accounting.....442

Hudz Olha
Analysis of dealer's sales strategy
(for example of Iltta Lviv LLC).....446

Zhinchyn Veronika
Improvement of customs regulation
of indirect taxes.....455

Zinhaieva Natalia, Rotko Dmytro,
Broiko Vladislav
Efficiency of the management
system on the PAE «Chapaevske»
of the Berezan region
in modern economic conditions.....459

Kislyak Anna, Stylnik Vita
Professional training of agricultural
employees on the remote basis.....464

Kuz Vasyl, Kitsen Tetiana
Improving cash accounting in the context
of the providing enterprise's solvency.....468

Martsenyuk Roman		Tsarinnyy Yevgeniy, Kanivec Pavlo	
Accounting of consignment transactions: practical aspect.....	475	Product quality and methods of assessment	487
Tomchuk Olena, Levchuk Marina		Cherkas Tetiana, Dolzhenko Inna	
Criteria for evaluation and forecasting of financial status and results of enterprise activity.....	480	Tax planning as a component of the enterprise financial management system.....	491

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-75>

УДК 159.923:057.89

Баклашова Т.М., Шейкаш А.О.

Донбаський державний педагогічний університет

ЗМІСТ КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ІСТОРІОПИСАННЯ

Анотація. Статтю присвячено вивченню необхідності змістовного оновлення курсу історії України у вищій школі у відповідності до сучасних методологічних вимог. В якості основоположного методологічного підходу визначено принцип антропологізації історичного знання. З'ясовано основні напрями оновлення змісту викладання історії у вищій школі у відповідності до названого підходу. Визначено основні можливості застосування вказаного методологічного підходу до розробки змісту курсу історії України та встановлено, які саме перспективи він відкриває. Досліджено можливості розвитку навчальної мотивації, формування загальних та спеціальних компетентностей, закріплення світоглядних установок студентів за допомогою оновлення змісту курсу історії України у відповідності до вимог принципу антропологізації. Визначено перспективи подальших досліджень у вказаному напрямі.

Ключові слова: вища освіта, зміст навчання, методологія, антропологізація історичного знання, курс історії України.

Bakhlashova Tamara, Sheykash Alina

Donbass State Pedagogical University

CONTENTS OF THE UKRAINIAN HISTORY COURSE IN HIGHER SCHOOL IN THE MODERN METHODOLOGY OF HISTORICAL DESCRIPTION

Summary. The article examines the requirements for updating the content of the Ukrainian History course in accordance with the main tasks of modern higher education. It is noted that the modern educational process must ensure the full development of the professional and the individual, so it is necessary to significantly update the content of historical education on the basis of the latest methodological approaches. The basic requirement for updating the content of historical education is defined by the principle of anthropologization, which understands the historical process as the vital activity of individuals. The study is based on the existing approaches in modern science, formulated in the works of V. Lugovoi, O. Pometun, O. Udoda, T. Charkina, N. Yakovenko and others. The main purpose of the article was to explore the possibility of applying the principle of anthropologizing of historical knowledge as one of the most promising methodological approaches in updating the content of the course of history of Ukraine in higher education. On the basis of the conducted research it is determined that the application of the principle of anthropologization of historical education gives the opportunity to form students' outlook and values which are necessary for the modern world. An important mean of updating the content of the Ukrainian History course, taking into account the requirements of the methodological principle of anthropologization, is the special selection of historical sources for study. It is established that should be selected the historical sources, which would represent various examples of social interaction of people in everyday practices, and testify to the individual experience of the individual. Throughout their future professional and social activities, students who have studied the history of their country through anthropological methodology can use communication and information competences not only for historical research but also for personal development to a much greater extent. Prospects for further research in this direction can be determined as the task for creating training programs, teaching aids and textbooks within the proposed methodological approach.

Keywords: higher education, content of teaching, methodology, anthropologization of historical knowledge, Ukrainian History course.

Постановка проблеми. Сучасна історіографія в умовах глобалізації та постмодерну виступає не стільки сферою наукового знання, скільки частиною суспільної практики. Історіографія є важливим засобом творення суспільством власної історичної пам'яті як частини спільної системи цінностей. На відміну від попередніх часів, сьогодні кожний член суспільства виступає активним суб'єктом творення власної спільноти, в тому числі і в частині уявлень про спільне минуле. При цьому головною умовою для успішної життєдіяльності особистості сьогодні визнається можливість її саморозвитку та повноцінної реалізації власних можливостей. Це, в свою

чергу, вимагає від особистості активної участі в суспільному житті, усвідомленої громадянської позиції, відповідальності за існування держави. Відповідно одним із головних завдань сучасної вищої освіти є формування й розвиток у молоді людини необхідних для самореалізації в суспільстві знань, навичок та рис особистості. У відповідності до цих завдань освітній процес сучасної вищої школи повинний бути організованим не лише як засвоєння суми знань, а насамперед як процес формування системи компетентностей, необхідних для повноцінного становлення майбутнього професіонала та успішної життєвої самореалізації індивідуума. Цим же вимогам має

відповідати і курс історії України у вищій школі. Забезпечення реалізації цих вимог, в свою чергу, вимагає суттєвого змістовного оновлення викладання історії у відповідності до сучасної ситуації зміни парадигми історіописання й пошуку новітніх методологічних підходів в сфері історичного знання. Сьогодні істориками чітко усвідомлюється необхідність зміни методологічних підходів до дослідження історичного процесу і пропонується декілька перспективних напрямів цих змін. Проте основоположною вимогою до пошуку нової методології історичної науки є принцип антропологізації, тобто розуміння історичного процесу як перш за все життєдіяльності конкретної особистості. Отже, змістовне оновлення курсу історії України у вищій школі в сучасних умовах має відбуватись насамперед у відповідності з вимогами цього методологічного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Методологічні та методичні аспекти пошуку нових підходів до оновлення змісту вищої освіти є на сьогодні одним зі найбільш актуальних завдань, відповідно часто виступають предметом вивчення вітчизняних науковців. Зокрема, теоретичні й методичні аспекти реалізації нових підходів в освіті були предметом вивчення таких науковців, як В. Луговий [3], Т. Медведовська [4], М. Могильнер [5], О. Пометун [6]. Так само докладно висвітлювались проблеми змістовного наповнення історичного знання, зокрема в працях В. Гончаревського [1], О. Коляструк [2], О. Удада [7], Т. Чаркіної [8], Н. Яковенко [9] та ін.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що окремі частини сформульованої проблеми на сьогодні досить докладно висвітлені, комплексно питання застосування методологічних підходів до оновлення змісту викладання історії у відповідності до сучасних суспільних вимог на сьогодні не розглядалось.

Отже, **метою** даної статті є дослідити можливість застосування принципу антропологізації історичного знання як одного з найбільш перспективних методологічних підходів до оновлення змісту курсу історії України у вищій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Предмети гуманітарного циклу і курс історії України зокрема в системі вищої освіти виконують не лише освітні, але й виховні завдання. Конкретно курс історії України у вищій школі має забезпечити формування комплексу громадянських та суспільних компетентностей, насамперед глибинне усвідомлення студентами власної історичної та громадянської суб'єктності. Це завдання організаційно вирішується завдяки забезпеченню в змісті навчального матеріалу пильної уваги до особистості, розуміння конкретної людини в якості суб'єкта історичного процесу. В сучасному суспільстві студенти завдяки досягненням інформаційних технологій та в умовах глобалізованого світу мають незрівнянно кращі можливості для залученості до загальносвітової культури. Водночас глобальні економічні, політичні й культурні процеси несуть загрозу дегуманізації людини в повсякденному житті. Для збереження в цих умовах розуміння самоцінності особистості, в тому числі як суб'єкта історії, історичне знання має оперувати вже усталеними

науковими категоріями, такими як народ, нація, держава, суспільство тощо, проте розуміти їх як добровільні об'єднання конкретних людей, засновані на спільній системі цінностей та здатних до взаємозбагачення на основі діалогу [9]. Розуміння окремої національної історії сьогодні можливе лише в загальнолюдському контексті, як складової частини величезної системи, яка включає не лише людські суспільства та матеріальні і нематеріальні продукти їхньої діяльності, але й природне оточення.

Наближення історичного знання до конкретної особистості забезпечує в курсі історії України у вищій школі розвиток цілої групи важливих компетентностей, необхідних майбутньому професіоналу, а саме здатності до організації успішної комунікації як діалогу. В змісті історичної освіти вирішенню цього завдання має сприяти включення до змісту навчання належної кількості відомостей з так званої історії повсякденності [2]. Змістом цього методологічного підходу сьогодні розуміється дослідження історичного процесу як системи повсякденного життя людини з урахуванням її приватних інтересів та мотивів поведінки, індивідуально важливих вчинків та їх наслідків. В рамках такого підходу історичною суб'єктністю наділяються всі члени суспільства та громади. Такий підхід дає можливість поглибити у студентів відчуття власної суб'єктності та розвинути повагу до різноманіття людського суспільства як передумову для успішної комунікації.

Важливим завданням курсу історії України у вищій школі є також формування у студентів переконання в самоцінності кожної людської особистості як стійкої світоглядної установки. Вирішенню цього завдання має сприяти дотримання в процесі розробки змісту історичної освіти принципу антропологізації, який вимагає розглядати історичний процес не з точки зору державних, національних або партійних інтересів, а з точки зору суспільства і громадянина. Розуміння суспільного блага та історичного прогресу в рамках цієї методології також усвідомлюється через повсякдення, чим підкреслюється найвища цінність людського життя [1].

Сучасному фахівцю з вищою освітою для успішного становлення й розвитку необхідно опанувати цілим комплексом комунікативних компетентностей, що включають які передбачають особистісну здатність та операційні вміння до ефективної роботи в групі, спроможність в процесі професійної діяльності успішно реалізувати систему взаємовідносин із суспільством, вміння сполучати індивідуальну ініціативу й відповідальність із високим рівнем соціальної емпатії [3]. В системі вищої освіти формування цих компетентностей забезпечується в тому числі і через розробку змісту освіти. В структурі історичної освіти застосування методологічного принципу антропологізації до оновлення змісту навчального матеріалу надає можливості до розвитку у студентів насамперед світоглядної установки на успішну самореалізацію через активну діяльність в інтересах суспільства [7]. Таке оновлення змісту викладання національної історії передбачає водночас розширення пропонованої студентам інформації про роль видатних особистостей в історичному процесі та забезпечення

достатнього рівня відомостей щодо участі широким мас та різноманітних суспільних груп в подіях та умов повсякденного життя людей певної епохи. Завдяки цьому забезпечується усвідомлення історичної суб'єктності та відповідальності кожної без винятку людини та громади. Таке усвідомлення, в свою чергу, стає могутнім мотиваційним фактором до опанування комунікативними компетентностями, а конкретний фактографічний матеріал надає необхідної інформації для формування суспільного досвіду.

В умовах сучасного інформатизованого суспільства важливим завданням вищої освіти є формування й розвиток у студентів вміння знаходити та опрацювати необхідну інформацію, а також здатності самостійно здійснювати продуктивну творчу діяльність. Змістовне оновлення курсу історії України серед інших засобів також дає можливість розширити й поглибити ці вміння. Застосування принципу антропологізації до розробки змістовного наповнення кожної із складових курсу історичного знання передбачає зокрема і висвітлення всього комплексу мотивів діяльності видатних та пересічних учасників історичного процесу, суспільних груп різного кількісного складу, а також всієї системи наслідків прийнятих рішень для індивідуума та групи. Внаслідок цього у студентів формується чітке розуміння відповідальності індивідуума та групи за наслідки прийнятого рішення, в тому числі і за наслідки реалізації власних творчих здібностей та нестандартних підходів до вирішення проблем. Розвиваючи водночас мотивацію до прояву власних креативних здібностей, матеріал курсу національної історії дає достатню кількість конкретних і яскравих прикладів залежності перебігу та наслідків історичного процесу від творчої активності особистості та колективу. Поглиблення уваги до особистісних мотивів творчої активності дає молодій людині необхідну фактографічну інформацію для формування власних ціннісних установок щодо можливих напрямів прояву власної креативності та забезпечує необхідні запобіжники від занадто радикальних історичних рішень.

Необхідною частиною історичної освіти є опанування студентами навичок роботи з історичними джерелами [6]. Ця складова навчального процесу є традиційною, однак зміст навчальних тем, з яких пропонується опрацювання історичних джерел, характер та тематики цих джерел також потребують значного змістовного оновлення із застосуванням сучасних методологічних вимог. Конкретним засобом оновлення змісту курсу із врахуванням вимог методологічного принципу антропологізації в контексті вивчення історичних джерел виступає відбір джерел для вивчення, які б репрезентували різноманітні приклади соціальної взаємодії людей у повсякденних практиках, свідчили про індивідуальний досвід особистості [8]. Відповідно слід якомога ширше і різноманітніше представляти історичні джерела особистісного характеру, матеріали усної історії, активніше надавати візуальні джерела (фотографії, кінофільми тощо). Через такий матеріал створюється у студентів відчуття особистісної залученості до історичного процесу, індивідуальної соціальної емпатії. Крім того, вивчення різноманітних історичних джерел особистісного

характеру розвиватиме у студентів усвідомлення важливості навичок критичного аналізу отриманої інформації, необхідності врахування рівня об'єктивності отриманої інформації. Крім того, опрацювання у відповідності до вимог принципу антропологізації історичного знання значної кількості історичних джерел особистісного характеру поступово закріплює у студентів розуміння того, що створені в процесі індивідуального спілкування тексти часто з плином часу перетворюються на історичне джерело, відповідно до власної комунікації слід ставитись більш уважно.

В процесі роботи над курсом історії України, зміст якого розроблено у відповідності до сучасних методологічних вимог, студенти мають можливість глибоко зрозуміти представників різноманітних етнічних груп, національних меншин, релігійних конфесій, соціальних спільнот, з яких складається українська нація. Включення до змісту викладання відомостей з мікроісторії дозволяє сформувати у студентів таку необхідну складову компетентності сучасного громадянина та фахівця, як здатність до міжкультурної комунікації [1]. Розкриття через мікроісторію культурного смислу побутових практик дає можливість зрозуміти основоположні цінності та ідеали, світоглядні принципи окремих людських спільнот і тим самим глибше усвідомити відмінності між різними групами в рамках одного суспільства. Такий підхід до формування змісту історичної освіти дозволяє сформувати і закріпити у молодій людині ціннісну установку на співгромадянина як індивідуальність, носія важливих культурних смислів, рівноцінного співрозмовника [8].

Вищезазначені можливості застосування принципу антропологізації до оновлення змісту курсу історії України у вищій школі є незаперечно важливими, проте вони не можуть бути належним чином реалізовані в професійній діяльності та особистісному становленні без вирішення головного завдання вищої освіти, а саме формування світоглядної установки на безперервний саморозвиток і самоосвіту протягом всього життя [4]. В рамках курсу історії України вирішення цього завдання здійснюється через формування основ світогляду та ціннісних орієнтацій. Застосування принципу антропологізації змісту історичної освіти для забезпечення світоглядного розвитку молоді передбачає розгляд національної історії з точки зору особистості, але на рівні цивілізаційних процесів. Сполучаючи гранично широке узагальнення історичних відомостей із розглядом індивідуального життєвого сценарію особистості в умовах певної цивілізації, викладач і студент мають можливість представити та проаналізувати історичний процес як не випадковий, а об'єктивно обумовлений та цілеспрямований, в якому саме особистість виступає творцем смислів [1]. Формування такої світоглядної позиції забезпечує значно вищий рівень відповідальності молоді за життя суспільства, убезпечити студентів від проявів ксенофобії, розвиває усвідомленість цінностей європейської цивілізації. На основі такої світоглядної установки можливо здійснювати активний процес саморозвитку протягом всього життя, збагачуючи свій культурний потенціал цінностями національної та загальнолюдської культури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Із проведеного дослідження можна зробити висновок про необхідність змістовного оновлення курсу історії України у вищій школі у відповідності до сучасних вимог суспільства. Таке оновлення необхідно проводити у відповідності до розроблених науковцями методологічних підходів, більшість яких можуть бути окреслені в рамках принципу антропологізації історіографії. Наближення історичного знання до потреб і вимог конкретної особистості, відмова від надання історичної суб'єктності виключно інституціоналізованим людським спільнотам

дає можливість сформуванню у студентів необхідні для сучасності світоглядні установки та цінності. Протягом всієї майбутньої професійної та суспільної діяльності студенти, які вивчали історію своєї держави в рамках методології антропологізації, можуть значно краще застосувати комунікаційні та інформаційні компетентності не лише для історичних досліджень, але і для особистісного саморозвитку. Перспективами подальших досліджень у вказаному напрямку можна визначити завдання створення навчальних програм, методичних посібників та підручників в рамках запропонованого методологічного підходу.

Список літератури:

1. Гончаревський В.Г. Цивілізаційний підхід до історії: сучасний український досвід. Київ, 2011. 220 с.
2. Коляструк О.А. Методологія історії повсякдення. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Серія : Історія*. 2011. Вип. 44. С. 8–21.
3. Луговий В.І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 13–26.
4. Медведовська Т. Компетентнісний підхід у організації навчального процесу в системі вищої освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. Вип. 7. С. 40–45.
5. Могильнер М. Як писати підручник з історії: досвід і нові виклики. *Сучасні дискусії про Другу світову війну*. Київ, 2012. С. 190–196.
6. Пометун О.І. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні історії. Київ, 2012. URL: <http://slideshare.net/ippo-kubg/ss-52240198> (дата звернення: 07.08.2019).
7. Удод О.А. Історія повсякденності як провідний напрям української історіографії. *Краєзнавство*. 2010. № 3. С. 6–9.
8. Чаркіна Т.І. Антропологізація історичного знання в період постмодерну. *Гілея*. 2014. Вип. 89. С. 210–214.
9. Яковенко Н. Концепція нового підручника з української історії. *Історія України*. 2010. № 29. С. 13–19.

References:

1. Honcharevskiy, V.H. (2011). *Tsyvilizatsiyni pidkhdid do istorii: suchasnyi ukrainskyi dosvid* [Civilizational approach to history: the modern ukrainian experience]. Kyiv : Logos. (in Ukrainian)
2. Koliastruk, O.A. (2011). *Metodolohiia istorii povsiakdennia* [Methodology of the history of everyday life]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. Karazina. Seriiia : Istoriia*, vol. 44, pp. 8–21.
3. Luhovyi, V.I. (2009). *Yevropeiska kontseptsiiia kompetentnisnoho pidkhdodu u vyshchii shkoli ta problemy yii realizatsii v Ukraini* [European concept of competent approach in the high education and the problems it's realization in Ukraine]. *Pedahohika i psykholohiia*, vol. 2, pp. 13–26.
4. Medvedovska, T. (2011). *Kompetentnisnyi pidkhdid u orhanizatsii navchalnoho protsesu v systemi vyshchoi osvity* [The competent approach in the organisation of the educations processes in system of high education]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, vol. 7, pp. 40–45.
5. Mohylner, M. (2012). *Yak pysaty pidruchnyk z istorii: dosvid i novi vyklyky* [How to write a history textbook]. *Suchasni diskusii pro Druhu svitovu viinu* [Modern oppositiones about of second World War]. Kyiv : Osvita.
6. Pometun, O.I. (2012). *Realizatsiia kompetentnisnoho pidkhdodu v navchanni istorii* [Realisation of the competent approach in the history education]. Available at: <http://slideshare.net/ippo-kubg/ss-52240198> (accessed: 07.08.2019).
7. Udod, O.A. (2010). *Istoriia povsiakdennosti yak providnyi napriam ukrainskoi istoriografii* [The history of everyday life as a leading direction of ukrainian historiography]. *Kraieznavstvo*, vol. 3, pp. 6–9.
8. Charkina, T.I. (2014). *Antropolohizatsiia istorychno znannia v period postmodernu* [Anthropologization of the historical knowlege in the period of postmodern]. *Hileia*, vol. 89, pp. 210–214.
9. Yakovenko, N. (2010). *Kontseptsiiia novoho pidruchnyka z ukrainskoi istorii* [Concept of the new ukrainian textbook]. *Istoriia Ukrainy*, vol. 29, pp. 13–19.

Після підписання звіту, на суму наданих послуг консигнатор складає акт виконаних робіт (наданих послуг) в якому зазначає розмір винагороди, який обумовлений у контракті за здійснення операцій з продажу такого товару.

У випадку, якщо Акт не складається, документом для нарахування винагороди консигнатору є звіт. Звіт та акт, які виступають документами при здійсненні консигнаційних операцій є довільної форми, що обумовлюється сторонами. Однак важливо, щоб у них було відображено всі обов'язкові реквізити первинного документа, наведені в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Якщо консигнат відшкодовує понесені витрати консигнатором у зв'язку з виконанням своїх обов'язків, то в такому випадку до звіту додаються копії первинних документів, що підтверджують понесення консигнатором додаткових витрат. На підставі погодженого звіту консигнатора та підписаного акту виконаних робіт (наданих послуг) між сторонами здійснюються розрахункові операції.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що в сучасних умовах господарювання важливим аспектом є системне вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення системи менеджменту про понесені витрати, які є важливою складовою прийняття управлінських рішень, які позитивно впливають на результати діяльності.

Витрати звітної періоду визнаються одночасно із визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені, якщо вони можуть бути достовірно оцінені з одночасним зменшенням активів або збільшенням зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу.

Витрати підприємств, які здійснюють консигнаційні операції поділяються на витрати, що стосуються витрат консигнатора та витрат консигнанта. За результатами проведеного дослідження нами виділено основні витрати на підприємствах, які здійснюють консигнаційні операції. До них слід віднести витрати на: приймання; зберігання; передпродажну підготовку; уцінку та реалізацію товарів.

Стверджуємо, що сучасна система обліку витрат за операціями комісійної торгівлі не забезпечує систему менеджменту деталізованою інформацією в розрізі виділених бізнес-процесів підприємства, тому на наше переконання, побудову обліку витрат слід здійснювати за інтегрованою системою, яка передбачає взаємозв'язок елементів управлінського та регламентованого фінансового обліку. Пропозиція автора полягає у побудові обліку витрат в розрізі виділених центрів відповідальності (центрів витрат), за якими відбувається акумулювання інформації у розрізі видів реалізованих товарів.

Список літератури:

1. Внутрішньоукраїнське посередництво. Облік купівлі. *Податки та бухгалтерський облік*, 2017. № 64. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/august/issue-64/article-29604.html> (дата звернення: 19.08.2019).
2. Внутрішньоукраїнське посередництво, документальне оформлення та облік продажу. *Податки та бухгалтерський облік*, 2017. № 64. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2017/august/issue-64/article-29603.html> (дата звернення: 23.08.2019).
3. Занько Б. Бухгалтерський і податковий облік продажу товарів за договором комісії. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2011. № 21. С. 42.
4. Іваненко В.О., Дроздова О.Г. Особливості облікового відображення руху товарів за різними каналами збуту. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки*. 2013. № 2. С. 56–62.

У свою чергу, витрати, що формують собівартість реалізованих товарів за консигнаційним контрактом визнаються витратами того звітного періоду, в якому визнано доходи від реалізації таких товарів та відображаються на рахунок 93 «Витрати на збут» – для обліку витрат, пов'язаних зі збутом товарів (наприклад: винагорода, яку консигнант нараховує на користь консигнатора).

Податковим кодексом України не передбачено коригування фінансового результату, сформованого в бухгалтерському обліку на різниці, зазначені в розділі III ПКУ (пп. 134.1.1 ст. 134 ПКУ) за операціями здійсненими в межах консигнаційних операцій.

Відповідно до п. 189.4 ст. 189 ПКУ збільшення податкових зобов'язань та податкового кредиту платників податку, що здійснюють постачання/отримання товарів/послуг у межах договорів консигнації, визначається за датою, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше: дата зарахування коштів на банківський рахунок як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню; дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів – дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетину митного кордону України.

Однак, слід враховувати, те, що норми п. 189.3-189.5 статті 189 не поширюються на операції з експортування товарів за межі митної території України (п. 189.6 ст. 189 Кодексу). Попередня (авансова) оплата вартості товарів, що ввозяться за межі митної території України чи ввозяться на митну територію України, не змінює значення сум податку, які відносяться до податкового кредиту або податкових зобов'язань платника податку, такого експортера або імпортера (п. 187.11 ст. 187 Кодексу).

Операції з вивезення товарів за межі митної території України у митному режимі експорту оподатковуються за нульовою ставкою. Товари вважаються вивезеними за межі митної території України, якщо таке вивезення підтверджене в порядку, визначеному КМУ, митною декларацією, оформленою відповідно до вимог МКУ. Експорт товарів із залученням консигнатора не впливає на порядок визначення податкових зобов'язань з ПДВ.

Таким чином, запропоновані автором напрями вдосконалення системи обліку консигнаційних операцій забезпечать системний підхід для визначення та відображення у звітності деталізованої інформації щодо показників діяльності за кожним структурним підрозділом та видом реалізованих товарів, що розширить можливості її використання для прийняття відповідних управлінських рішень.

5. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 27.08.2019).
6. Комісійна торгівля: особливості обліку. *Вісник. Офіційно про податки*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/news/id/3046> (дата звернення: 23.08.2019).
7. Марценюк Р.А. Облік консигнаційних операцій у консигнанта: теоретико-практичний аспект. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, НУ «ЛП», 27-28 квітня 2017 р.). Львів, 2017.
8. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 10.09.2019).
9. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 29.08.2019).
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 30.08.2019).
11. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 19.08.2019).
12. Рязанова Н.О. До питання про практичне використання консигнаційних операцій у зовнішньоекономічній діяльності. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2014. № 1(208). С. 118–123.
13. Ткаченко А. Особливості договору консигнації. URL: <http://blog.liga.net/user/atkachenko/article/28454.aspx> (дата звернення: 01.07.2019).
14. Пивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 23.08.2019).
15. Чирка Д.М. Документування на підприємствах зовнішньоекономічної діяльності. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/792/1/393.pdf> (дата звернення: 13.08.2019).

References:

1. Vnutrishn'oukrains'ke poserednytstvo. Oblik kupivli [Intra-Ukrainian mediation. Purchase accounting]. *Podatky ta bukhholders'kyj oblik*, 2017. № 64. Available at: <https://i.fatstor.ua/ukr/journals/nibu/2017/august/issue-64/artitsle-29604.html> (accessed 19.08.2019).
2. Vnutrishn'oukrains'ke poserednytstvo, dokumental'ne oformlennia ta oblik prodazhu [Intra-Ukrainian mediation, documentation and sales records]. *Podatky ta bukhholders'kyj oblik*, 2017. № 64. Available at: <https://i.fatstor.ua/ukr/journals/nibu/2017/august/issue-64/artitsle-29603.html> (accessed 23.08.2019).
3. Zan'ko, B. (2011). Bukhholders'kyj i podatkovyj oblik prodazhu tovariv za dohovorom komisii [Accounting and tax accounting of the sale of goods under the commission agreement]. *Visnyk Ministerstva dokhodiv i zboriv Ukrainy*, no. 21, p. 42.
4. Ivanenko, V.O., Drozdova, O.H. (2013). Osoblyvosti oblikovoho vidobrazhennia rukhu tovariv za riznymi kanalamy zbutu [Features of accounting movement of goods across different sales channels]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ser. : Ekonomichni nauky*, no. 2, pp. 56–62.
5. Ministerstvo finansiv Ukrainy (1999). Instrukttsiia pro zastosuvannia planu rakhunkiv bukhholders'koho obliku aktyviv, kapitalu, zobov'iazan' i hospodars'kykh operatsij pidpriemstv i orhanizatsij [Instruction on the application of the plan of accounts for the accounting of assets, capital, liabilities and business transactions of enterprises and organizations] : nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 30.11.1999 roku № 291. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/lavs/show/z0893-99> (accessed 27.08.2019).
6. Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrayiny. Komisijna torhivlia: osoblyvosti obliku. *Visnyk. Ofitsijno pro podatky*. Available at: <http://vww.visnuk.tsom.ua/ua/nevs/id/3046> (accessed: 23.08.2019).
7. Martseniuk, R.A. (2017). Oblik konsyhnatsijnykh operatsij u konsyhnanta: teoretyko-praktychnyj aspekt [Accounting for consignment operations for a consignee: theoretical and practical aspect]. *Oblikovo-analitychne zabezpechennia systemy menedzhmentu pidpriemstva* : materialy mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (L'viv, NU «LP», 27-28 kvitnia 2017 r.). L'viv.
8. Verxovna rada Ukrayiny (2012). Mytnyj kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine] vid 13.03.2012 № 4495-VI zi zminamy ta dopovnenniamy. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/lavs/show/4495-17> (accessed: 10.09.2019).
9. Verxovna rada Ukrayiny (2010). Podatkovyj kodeks Ukrainy [tax code of Ukraine] vid 2 hrudnia 2010 roku № 2755-VI zi zminamy ta dopovnenniamy. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua> (accessed 29.08.2019).
10. Ministerstvo finansiv Ukrainy (1999). Polozhennia (standart) bukhholders'koho obliku 15 "Dokhid" [Accounting Standard 15 Income] : nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 29.11.1999 r. № 290. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/lavs/show/z0860-99> (accessed 30.08.2019).
11. Ministerstvo finansiv Ukrainy (1999). Polozhennia (standart) bukhholders'koho obliku 16 "Vytraty" [Accounting Standard 16 Costs] : nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.12.1999 r. № 318 zi zminamy ta dopovnenniamy. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (accessed 19.08.2019).
12. Riazanova, N.O. (2014). Do pytannia pr praktychne vykorystannia konsyhnatsijnykh operatsij u zovnishn'oekonomichnij diial'nosti [To the question of the practical use of consignment operations in foreign economic activity]. *Visnyk Skhidnoukrains'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, no. 1(208), pp. 118–123.
13. Tkachenko, A. Osoblyvosti dohovoru konsyhnatsii [Features of the consignment agreement]. Available at: <http://blog.liga.net/user/atkachenko/artitsle/28454.aspx> (accessed 01.07.2019).
14. Verxovna rada Ukrayiny (2003). Tsyvil'nyj kodeks Ukrainy [The Civil Code of Ukraine] vid 16.01.2003 № 435-IV zi zminamy ta dopovnenniamy. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/lavs/show/435-15> (accessed 23.08.2019).
15. Chyrka, D.M. Dokumentuvannia na pidpriemstvakh zovnishn'oekonomichnoi diial'nosti [Documentation at enterprises of foreign economic activity]. Available at: <http://eztuir.ztu.edu.ua/792/1/393.pdf> (accessed 13.08.2019).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто критерії оцінювання і прогнозування фінансового стану та результатів діяльності підприємства. Дана стаття присвячена вивченню фінансового аналізу діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності, яка існує нині на території держави. Авторами розглянуто та проаналізовано сутність, ціль, головні прийоми та методика проведення фінансового аналізу, в контексті фінансового стану та результатів діяльності підприємства, яка виступає необхідною складовою апарату управління задля підтримки фінансової незалежності підприємства в період кризи. Також розглянуто види фінансового аналізу. Наведено характеристику основних методів фінансового аналізу діяльності підприємства. Визначено переваги та недоліки окремих методів фінансового аналізу діяльності підприємств. Досліджено роль фінансового аналізу в системі антикризового управління підприємством. Наведено низку рисунків та таблиць, дослідженими авторами.

Ключові слова: оцінювання, прогнозування, фінансовий стан, діяльність підприємства, фінансовий аналіз, ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість.

Tomchuk Olena, Levchuk Marina

Vinnitsia National Agrarian University

CRITERIA FOR EVALUATION AND FORECASTING OF FINANCIAL STATUS AND RESULTS OF ENTERPRISE ACTIVITY

Summary. The criteria of estimation and forecasting of financial status and results of activity of the enterprise are considered in the article. This article is devoted to the study of the financial analysis of the activity of the enterprise in the conditions of economic instability that exists today in the territory of the state. The authors examined and analyzed the nature, purpose, main techniques and methods of conducting financial analysis in the context of the financial status and performance of the enterprise, which acts as a necessary component of the management apparatus to maintain the financial independence of the enterprise in times of crisis. Financial analysis is part of an overall, complete analysis of financial business activity. Another component is production management analysis, also called "economic analysis". But it is necessary to distinguish economic analysis in a general sense (as an analysis of economics at the micro and macro levels) from economic analysis in a narrow sense (as a production management analysis only at the micro level), so the authors carried out this study in their work. Financial analysis is based on analysis and management financial resources of economic entities. In order for an enterprise to survive in the face of fierce competition and be profitable and profitable, management must have a methodology of financial analysis, have a certain information base for its conduct and the appropriate qualifications to put this methodology into practice. Financial analysis is one of the most important management functions. Types of financial analysis are also considered. The description of the main methods of financial analysis of the enterprise. The advantages and disadvantages of individual methods of financial analysis of the activity of enterprises are determined. The role of financial analysis in the system of crisis management of the enterprise is investigated. A series of figures and tables are provided by the authors and the conclusions of the study are outlined.

Keywords: valuation, forecasting, financial condition, activity of the enterprise, financial analysis, liquidity, solvency, profitability, financial stability.

Постановка проблеми. Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його грошових потоків, фінансових результатів, рентабельністю підприємства, його кредитоспроможністю. Показники, які характеризують ділову та інвестиційну привабливість залежать від широти ринків збуту продукції, його ділової репутації (іміджу), ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів (капіталу) і стабільності економічного зростання. Таким чином, об'єктивна необхідність подальшого розвитку теоретичних і методико-прикладних основ і практична значущість прогнозування фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану й обумовили актуальність і доцільність вибору даної теми дослідження.

Тому необхідно мати широке поняття, значення та необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансовий аналіз виступає досить важливим важелем кожного підприємства. Ось тому велика кількість вітчизняних та зарубіжних вчених присвячують свої роботи цій темі, серед яких доцільно виділити праці: М.О. Юнацький, І.П. Ткаченко, Ю.В. Ковтуненко, І.П. Косарева, Р.К. Шурпенкова, І.З. Адамова, Л.О. Волощук, О.І. Цмоць, О.Ф. Томчук та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Нині існує велика кількість наукових праць, збірників, видань, де описано доцільність фінансового аналізу, особливо у сфері фінансового стану, рентабельності, висвітлені проблеми та їх усунення. В умовах ринкової економіки важливою вихідною основою

для прийняття управлінських рішень є результатом фінансового аналізу, проте на сьогоднішній день в ринковій економіці, виникають питання, які постійно потребують додаткового дослідження, висвітлення нових завдань та потреб для функціонування підприємства. Таким чином, об'єктивна необхідність подальшого розвитку теоретичних і методико-прикладних основ і практична значущість прогнозування фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану, й обумовили актуальність і доцільність вибору даної теми дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є деталізація оцінки і прогнозування фінансового стану та результатів діяльності підприємства. Дослідження сутності нинішніх проблем оцінки та прогнозування фінансового стану підприємства виступає в ролі фінансової нестабільності підприємств, що допоможе виявити пріоритетні чинники впливу на формування умов для прийняття дієвих управлінських рішень щодо мінімізації фінансових ризиків підприємств та їх своєчасної адаптації до зовнішніх змін і тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах глобалізації економіки та постійно зростаючого рівня вимог до забезпечення конкурентоспроможності підприємства як у коротко- так і довгостроковому періодах особливе значення відіграє проблема формування ефективної системи інформаційного забезпечення прийняття менеджментом управлінських фінансових рішень. Базою прийняття таких рішень мають бути результати фінансового аналізу та прогнозування на майбутнє. Поряд з цим у новітній практиці управління корпоративними фінансами помітні тенденції до домінування методів фінансового аналізу, прогнозування та оцінки стану ефективної діяльності підприємства, спрямованих на дослідження об'єкта управління як цілісної системи взаємопов'язаних фінансових відносин.

Під прогнозуванням фінансового стану О.І. Цмоць розуміє передбачення обсягу та розміщення фінансових ресурсів підприємства на певний термін наперед шляхом вивчення динаміки розвитку підприємства як суб'єкта господарської діяльності на фоні реалій економічного життя суспільства і держави [1, с. 349].

Р.К. Шурпенкова в своєму дослідженні зазначила, що економічне прогнозування фінансового

стану – це процес розроблення науково обгрунтованого судження щодо перспектив розвитку певного економічного явища, що ґрунтується на наукових методах пізнання і використанні всієї сукупності методів, засобів і способів економічної діагностики. Воно, з одного боку, передує плануванню, а з другого – є його складовою частиною, оскільки використовується на різних стадіях стратегічного управління, а саме на стадії аналізу середовища, визначення передумов для формування стратегій, їх реалізації [2, с. 33].

Розглядаючи питання, стосовно сутності прогнозування необхідно виокремити окремі категорії аналізу прогнозу (табл. 1).

Прогнозування ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних умовах розвитку ринкових відносин необхідно для оцінки поточного фінансово-економічного стану, але майбутні його зміни з урахуванням залежать всіх різних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Найважливішими функціями прогнозування в системі аналізу є [2, с. 33]:

- визначення можливих цілей і напрямів розвитку об'єкта прогнозування;
- оцінка соціальних, економічних, наукових, технічних та екологічних наслідків реалізації кожного з можливих варіантів розвитку об'єктів прогнозу;
- визначення змісту заходів щодо забезпечення реалізації можливостей і послаблення загроз кожного з можливих варіантів розвитку прогнозованих подій;
- оцінка необхідних витрат і ресурсів для впровадження розроблених заходів і наслідків щодо обмежень у системі «час – гроші».

Від прогнозування можна очікувати різні результати, адже воно може відбуватися на основі певних сценаріїв розвитку подій (табл. 2).

При цьому прогнозування переслідує мету створення інформаційної бази для вибору оптимального шляху розвитку в майбутньому. Воно не лише виявляє об'єктивні тенденції (як позитивні, так і негативні) процесу розвитку для визначення майбутнього стану, але й надає інформацію для розробки заходів щодо прийняття управлінських рішень для виникнення бажаних тенденцій [3].

І.З. Адамова, дослідивши сутність економічного прогнозування з позицій ймовірно-статистичного підходу, наголошує що воно полягає у зменшенні ступеня невизначеності майбутньо-

Таблиця 1

Характеристика прогнозування фінансового стану підприємства

№ з/п	Критерій	Прогноз
1	Задачі	передбачення перспектив зміни різних факторів, що впливають на діяльність підприємства
2	Функції	аналіз і оцінка тенденцій зміни процесів і явищ для виявлення альтернатив розвитку об'єкту на перспективу
3	Самостійність	більш незалежне поняття, ніж планування, але через останнє реалізується управлінський аспект прогнозування
4	Об'єкт	об'єктом може виступати будь-яке явище або процес
5	Альтернативність	може бути поліваріантним
6	Логіка	припущення (думка) про стан об'єкту в майбутньому може бути істинним або помилковим
7	Терміни	коригуються залежно від цілей прогнозування

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

Характеристика сценаріїв розвитку подій при прогнозуванні

№ з/п	Назва сценарію	Характеристика сценарію
1	Оптимістичний сценарій	Передбачає виконання всіх умов прогнозування, закладених фінансовим менеджером.
2	Реалістичний сценарій	Передбачає виконання лише частини найбільш можливих для реалізації умов прогнозування, закладених фінансовим менеджером.
3	Песимістичний сценарій	Показує, що буде з підприємством, якщо існуючі тенденції не змінювати.

Джерело: розроблено авторами за даними [3]

го шляхом обмеження області можливих станів системи або об'єкта. Ефективність прогнозування фінансового стану підприємства значною мірою залежить від дотримання послідовності всіх його етапів (рис. 1).

Практичне забезпечення такої потреби здійснюється проведенням зведеного дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання – комплексного фінансового аналізу та прогнозування. Функціонально-організаційна структура комплексного фінансового аналізу представлена на рис. 2.

Виступаючи формою організації фінансового аналізу, комплексний фінансовий аналіз частково використовує спільні принципи та методи, однак характеризується реалізацією суттєво іншої функціонально-організаційної структури моделі дослідження фінансів підприємства. Тому І. П. Ткаченко вважає, що доцільно зупинитися на вивченні структури моделі комплексного фінансового аналізу більш докладно. Системо-утворюючим елементом моделі комплексного фінансового аналізу є мета організації та проведення аналізу, від чіткості формулювання якої залежить як ефективність усієї моделі аналізу, так і достовірність результатів дослідження [5, с. 200].

Л.О. Волощук зазначає, що фінансовий аналіз – спосіб акумулювання, трансформації та використання зібраної інформації фінансового характеру, яка має на меті надання оцінки ретроспективному і перспективному фінансовому стану підприємства; розкриття ймовірних темпів розвитку господарства з позицій їх фінансового забезпечення; передбачення положення підприємства на ринку капіталу [6].

На рис. 3 визначенні основні сфери оцінки фінансового аналізу на підприємстві. Інформаційною базою для розрахунку даних показників

фінансового аналізу є дані річної фінансової звітності підприємства: Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, дані статистичної звітності та інші оперативні дані підприємства [7].

Водночас, вважаємо, що найбільш пристосованим видом аналітичного процесу з розглянутих є комплексний аналіз (табл. 3).

Наведена в таблиці 1 інформація свідчить про складний, багатогранний процес виконання аналізу фінансового стану підприємства. Для його практичної реалізації потребується не тільки час, статистична інформація, але й методичні підходи до виконання аналізу, розроблення моделей та інтегрованих показників для виконання аналізу фінансового стану підприємства [8].

Важливість фінансового аналізу полягає в тому, що він є основою розроблення фінансової політики підприємства, засобом визначення недоліків у його функціонуванні та ухваленні управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства оскільки дає змогу:

- вишукувати резерви покращення фінансового стану підприємства;
- об'єктивно оцінювати раціональність використання усіх видів фінансових ресурсів;
- своєчасно вживати заходів, спрямованих на підвищення платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства;
- забезпечувати оптимальний виробничий та соціальний розвиток колективу за рахунок використання виявлених у результаті аналізу резервів;
- забезпечити розроблення плану фінансового оздоровлення підприємства [9].

Однією з основних складових комплексного фінансового дослідження є аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Залежно

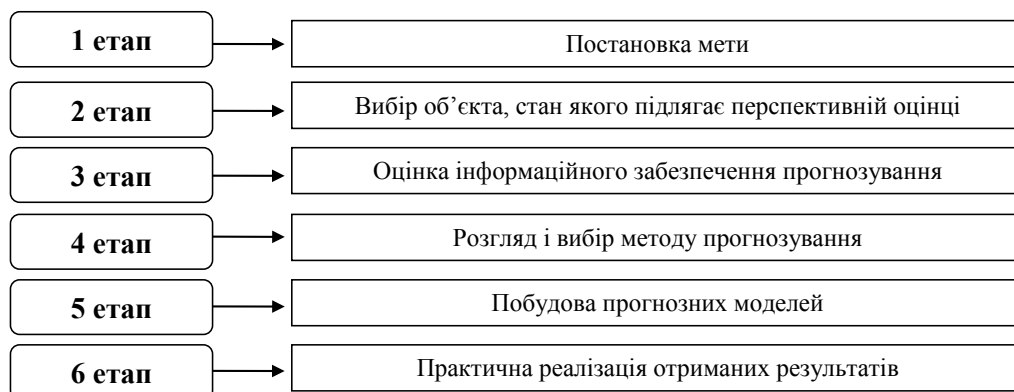

Рис. 1. Послідовність прогнозування фінансового стану підприємства

Джерело: розроблено авторами за даними [4]

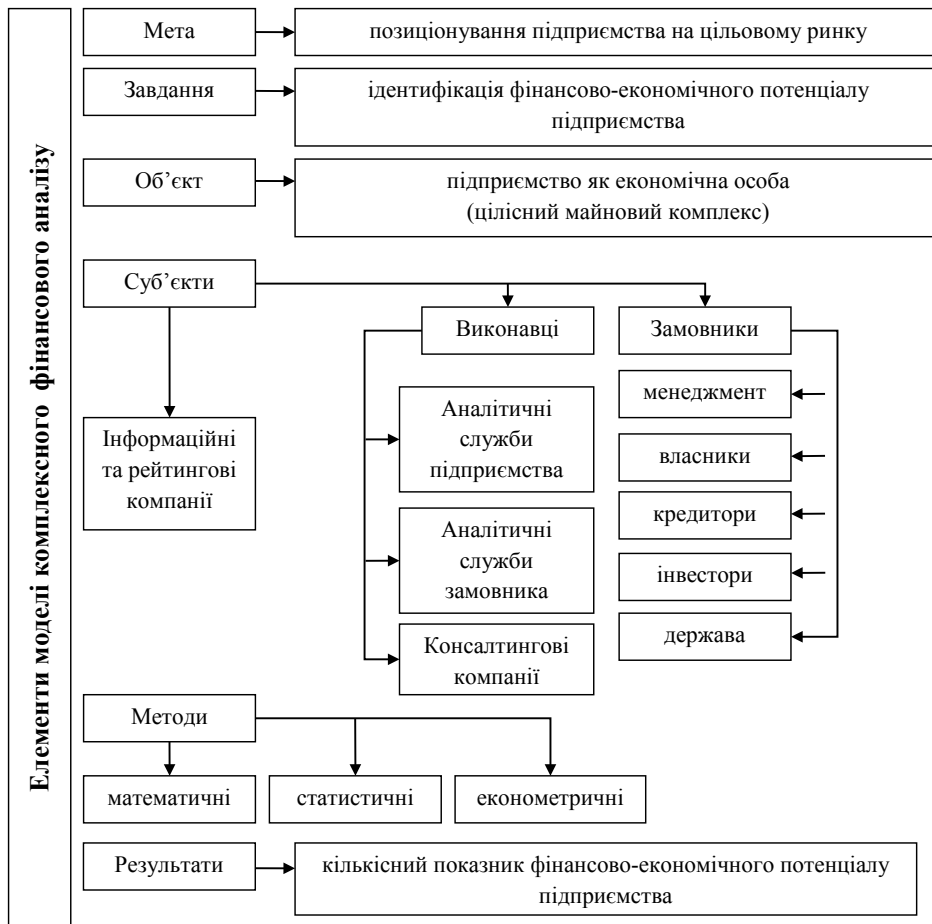

Рис. 2. Функціонально-організаційна структура комплексного фінансового аналізу

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

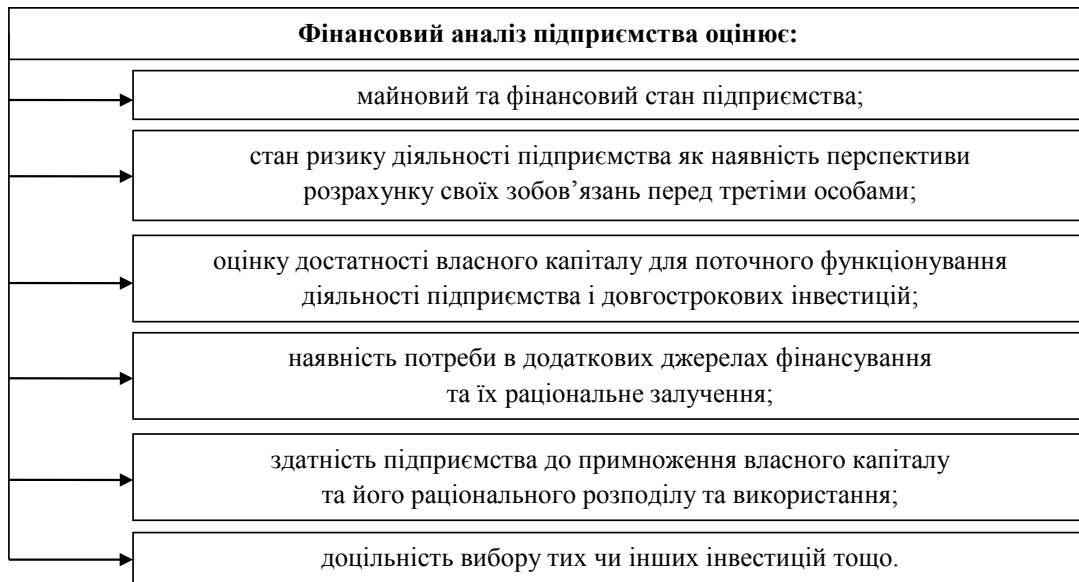

Рис. 3. Основні сфери оцінки фінансового аналізу діяльності підприємства

Джерело: розроблено авторами за даними [7]

від мети проведення та виділених кваліфікаційних ознак розрізняють декілька форм аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Основні з них подано у таблиці 4.

І.П. Ткаченко наголошує, що існує також декілька напрямів аналізу фінансових результатів

підприємства. Перелік основних напрямів наведений у таблиці 5.

У сучасних умовах постає питання щодо узагальнення результатів дослідження окремих фінансових аспектів операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, а

Сутнісні особливості комплексного фінансового аналізу діяльності підприємства

№ з/п	Напрями аналізу:	Сутність
1	фінансових результатів діяльності	Аналіз рівня, динаміки і структури прибутку – основного показника, що характеризує результат діяльності підприємства; оцінювання факторів, що його визначають
2	потоків грошових коштів	Аналіз джерел та напрямів використання коштів. Аналіз достатності коштів для ведення поточної фінансової діяльності. Аналіз достатності коштів для ведення інвестиційної діяльності
3	фінансового стану	Загальний аналіз фінансового стану, зокрема аналіз: – фінансової стійкості; – ліквідності та платоспроможності; – ділової активності; – оборотності запасів, кредиторської та дебіторської заборгованості – аналіз рентабельності
4	ефективності діяльності	Динаміка показників прибутку, рентабельності та ділової активності
5	ефективності інвестиційних проєктів	Оцінювання ефективності реалізації інвестиційних проєктів підприємства
6	визначення сутності та завдань комплексного фінансового аналізу;	формулювання сутності й завдань
7	визначення інформаційної бази комплексного аналізу та системи вимог до неї;	створення інформаційної системи для комплексного аналізу
8	визначення особливостей побудови моделі оброблення вхідної інформації відповідно до специфіки об'єкта дослідження;	розроблення моделі оброблення інформації для виконання комплексного фінансового аналізу
9	визначення цільового елемента комплексного фінансового аналізу – інтегрованого показника оцінювання фінансового стану підприємства;	розроблення інтегрованого показника комплексного фінансового аналізу фінансового стану підприємства
10	визначення комерційної надійності підприємства об'єкта дослідження;	розрахунок показників комерційної надійності підприємства
11	визначення ймовірності банкрутства підприємства;	обґрунтування ймовірності банкрутства підприємства
12	визначення майбутніх трендів фінансово-господарської діяльності підприємства на основі інтерпретації результатів комплексного фінансового аналізу	прогнозування тенденцій розвитку фінансового стану підприємства

Джерело: розроблено авторами за даними [8]

Основні форми аналізу фінансових результатів підприємства

№ з/п	Ознаки	Форми аналізу
1	За об'єктами дослідження	♦ аналіз формування прибутку; ♦ аналіз розподілу і використання прибутку
2	За суб'єктами дослідження	♦ зовнішній аналіз; ♦ внутрішній аналіз
3	За ступенем деталізації	♦ аналіз прибутку по підприємству; ♦ аналіз прибутку за центрами відповідальності; ♦ аналіз прибутку окремої операції
4	За обсягом дослідження	♦ повний аналіз прибутку; ♦ тематичний аналіз прибутку;
5	За періодами проведення	♦ попередній аналіз прибутку; ♦ оперативний аналіз прибутку; ♦ ретроспективний аналіз прибутку; ♦ прогнозний аналіз прибутку

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

також дотримання всіма учасниками комплексного фінансового аналізу певної процедури його проведення.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства дозволяє дати оцінку темпів зростання прибутку як в цілому по підприємству за певний період, так і за кожною його складовою; вивчити вплив суб'єктивних і об'єктивних фак-

торів на зміну прибутку та визначити рівень їх впливу; виявити резерви збільшення прибутку. Оцінка фінансових результатів починається з аналізу динаміки й структури доходів і витрат, що дає можливість одержати найбільш загальне подання про фактори, що зробили вплив на їхню формування. Далі необхідно проаналізувати динаміку показників прибутку підприємства. Ана-

Основні напрямки аналізу фінансових результатів підприємства

№ з/п	Напрямок аналізу	Види аналізу
1	Горизонтальний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> ◆ порівняння показників прибутку звітного періоду з показниками попереднього періоду; ◆ порівняння показників прибутку звітного періоду з показниками аналогічного періоду минулого року; ◆ порівняння показників прибутку за ряд попередніх періодів
2	Вертикальний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> ◆ структурний аналіз прибутку за видами діяльності; ◆ структурний аналіз прибутку за видами продукції; ◆ структурний аналіз доходів за видами діяльності; ◆ структурний аналіз витрат за видами діяльності; ◆ структурний аналіз використання прибутку
3	Порівняльний аналіз	<ul style="list-style-type: none"> ◆ порівняльний аналіз показників прибутку підприємства з середньогалузевими значеннями; ◆ порівняльний аналіз показників прибутку підприємства з контрагентами; ◆ порівняльний аналіз показників прибутку окремих центрів відповідальності; ◆ порівняльний аналіз показників прибутку підприємства із запланованим

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

ліз проводиться методом порівняння фактичних даних за звітний період зі звітними даними за попередній період.

Таким чином, можна навести низку рекомендацій щодо процесу прогнозування фінансових результатів діяльності на підприємстві [2, с. 35]:

– щоб якісно оцінити тенденції майбутнього періоду, потрібен великий масив інформації про результати діяльності підприємства в минулому. Це дасть можливість підвищити точність прогнозу;

– прогнозування результатів діяльності підприємства обов'язково має здійснюватися з подальшим проведенням перспективної фінансової діагностики, адже прогноз не має зводитися тільки до розрахунку орієнтирів, що мають кількісне вираження. Під ним також потрібно розуміти метод пошуку оптимальних стратегічних дій для підприємства;

– для зменшення величини похибки прогнозування слід урахувувати ймовірні зміни в зовнішньому середовищі підприємства та інші чинники, які впливають на його діяльність і не можуть

бути ним усунені чи послаблені (наприклад, темпи інфляції, зміни в податковому і митному законодавстві, активні дії конкурентів тощо);

– при прогнозуванні доцільно використовувати метод сценаріїв і розглядати не лише найбільш імовірне значення певного показника, а й те значення, що матиме місце за крайнього несприятливого і крайнього сприятливого стані в середовищі.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, можна виділити, що критерії оцінювання і прогнозування фінансового стану та результатів діяльності підприємства виступають основним інструментарієм і гарантією стійкого функціонування підприємства. Фінансова стійкість залежить від правильно розподілених коштів та економічно-врегульованого використання фінансів у процесі господарської діяльності. В той же час прогнозування виступає основною розроблених прогнозів на майбутнє щодо економіки підприємства у цілому та його окремих структурних підрозділів.

Список літератури:

1. Цмоць О.І. Прогнозування фінансового стану підприємства за допомогою штучних нейронних мереж. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21.9. С. 347–352.
2. Шурпенкова Р.К. Прогнозування фінансового стану та розміщення фінансових ресурсів суб'єкта господарської діяльності. *Вісник Університету банківської справи*. 2015. № 1. С. 31–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2015_1_7 (дата звернення: 15.09.2019).
3. Юнацький М.О. Огляд сучасних методів прогнозування фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/42.pdf (дата звернення: 17.09.2019).
4. Адамова І.З., Романчук А.Л. Прогнозування фінансового стану підприємства: теоретичні та методичні аспекти. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchetei_2012_2_58 (дата звернення: 19.09.2019).
5. Ткаченко І.П. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз». *Редакційно-видавнична секція науково-методичної ради ДДТУ*. 2019. URL: <http://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/36/7-36-kl92.pdf> (дата звернення: 30.09.2019).
6. Волошук Л.О., Юдин М.А. Финансовый анализ : учебное пособие / под ред. С.В. Филипповой. Киев : Кафедра, 2012. 320 с. (дата звернення: 15.09.2019).
7. Ковтуненко Ю.В., Олексійчук А.Г. Финансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 18. С. 234–238. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/45.pdf> (дата звернення: 18.09.2019).
8. Косарева І.П., Хохлов М.П. Дослідження теоретичних основ фінансового стану підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 19. С. 101–107. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2018/19_2018_ukr/20.pdf (дата звернення: 16.09.2019).
9. Денисенко М., Зазимко О. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств. *Агросвіт*. 2015. № 10. С. 52–58. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=1890&i=8> (дата звернення: 27.09.2019).
10. Стришенець О. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 3. С. 58–65. URL: <https://echas.eenu.edu.ua/index.php/echas/article/view/367/313> (дата звернення: 15.09.2019).

11. Томчук О.Ф. Оцінка фінансової стійкості важлива характеристика фінансового стану підприємства. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2015. № 12(2). С. 240–250. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2015_12\(2\)_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esnof_2015_12(2)_31) (дата звернення: 15.09.2019).

References:

1. Czmocz, O.I. (2011). Prognozuvannya finansovogo stanu pidpryyemstva za dopomogoyu shtuchnyx nejronnyx merez [Predicting the financial state of an enterprise using artificial neural networks]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, no. 21.9, pp. 347–352. (in Ukrainian)
2. Shurpenkova, R.K. (2015). Prognozuvannya finansovogo stanu ta rozmishhennya finansovykh resursiv sub'yekta gospodarskoyi diyalnosti [Forecasting the financial position and allocation of financial resources of an entity]. *Bulletin of the University of Banking*, vol. 1, no 1, pp. 31–36.
3. Yunaczkyj, M.O. (2018). Oglyad suchasnyx metodiv prognozuvannya finansovogo stanu pidpryyemstva [An overview of modern methods of forecasting the financial state of the enterprise]. *Anefficient economy*, vol. 4, p. 42.
4. Adamova, I.Z., & Romanchuk, A.L. (2012). Prognozuvannya finansovogo stanu pidpryyemstva: teoretychni ta metodychni aspekty [Predicting the financial state of an enterprise: theoretical and methodological aspects]. *Bulletin of Chernivtsi Trade and Economic Institute. Economic sciences*, vol. 2, p. 58.
5. Tkachenko, I.P. (2019). Konspektlekcij z dyscypliny «finansovyj analiz» [Summaries of lectures on the discipline "financial analysis"]. *Redaktsiino-vydavnycha sektsiia nauково-metodychnoi rady DDTU*. (in Ukrainian)
6. Voloshhuk, L.O., & Yudyn, M.A. (2012). Fynansovyj analiz [Financial analysis]. Kiev. (in Ukrainian)
7. Kovtunencko, Yu.V., & Oleksijchuk, A.H. (2017). Finansovyj analiz diial'nosti pidpryyemstva v umovakh ekonomichnoi nestabil'nosti [Financial analysis of the enterprise in the conditions of economic and instability]. *Global and national problems of economy*, vol. 18, no. 236, pp. 234–238.
8. Kosarieva, I.P., & Khokhlov, M.P. (2018). Doslidzhennia teoretychnykh osnov finansovoho stanu pidpryyemstva [Research of theoretical bases of the financial state of the enterprise]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpryyemstvamy*, vol. 19, pp. 101–107.
9. Denysenko, M., & Zazymko, O. (2015). Osnovni aspekty otsinky finansovoho stanu pidpryyemstv [The main aspects of assessing the financial condition of enterprises]. *Ahrosvit*, vol. 10, pp. 52–58.
10. Strishenets', O. (2018). Analitychnyj ohliad finansovoi stijkosti pidpryyemstva [Analytical review of financial stability of the enterprise]. *Ekonomichnyj chasopys Skhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 3, pp. 58–65.
11. Tomchuk, O.F. (2015). Otsinka finansovoi stijkosti – vazhlyva kharakterystyka finansovoho stanu pidpryyemstva [Assessment of financial stability – an important characteristic of the financial condition of the enterprise]. *Economic sciences. Series : Accounting and Finance*, vol. 12, no. 2, pp. 240–250.

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-103>

УДК 658.62.018.2

Царинний Є.О., Канівець П.П.

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

Анотація. Потреби споживачів напряму пов'язані з якістю, такою економічною категорією, що задовольняє потреби споживачів. Вся продукція має володіти деякою кількістю особливостей, за допомогою яких можливо оцінити якість. Показники якості продукції тісно пов'язані зі станом потреб та їх задоволенням, які своєю кількістю характеризують особливості продукції. Для того щоб визначити методи оцінки якості збираються теоретичні підходи, оскільки один з важливих етапів оцінювання якості є також управління якістю. За результатами проведеного узагальнення було виявлено, що система сучасної оцінки якості продукції має брати до уваги ринкові потреби, які висловлюються у вимогах споживачів до продукції. Ринкові відносини знаходяться в таких умовах, в яких якість певної продукції повинна задовольняти потреби споживача, котрі постійно досліджуються, займаючи центральне місце, адже неможливо дослідити якість продукції не беручи до уваги існуючі суспільні потреби, бо ці категорії тісно пов'язані одна з одною.

Ключові слова: якість, оцінка якості, показники якості, потреби споживачів, продукція та її властивості.

Tsarinnyy Yevgeniy, Kanivets Pavlo

Kharkiv Scientific Research Forensic Center of the
Ministry of Internal Affairs of Ukraine

PRODUCT QUALITY AND METHODS OF ASSESSMENT

Summary. Consumer needs are directly connected with the quality by such an economical category that satisfies the needs of consumers. Each individual property of products is an objective feature that can determine itself in its creation, circulation and expenditure and it is characterized by certain indicators. All products must have a few number of features that can be used to put value on quality. In order to solve the problem of high quality, the essence of the concept of «quality» must be clearly imagined and understood. In modern society the quality of products is directly related to meeting the needs of consumers. Market relations are under such conditions, in which the quality of certain products must meet the needs of consumers who are constantly researched, occupying a central place, because it is impossible to examine the quality of products without taking into account existing social needs, because these categories are closely linked. Product quality indicators are closely connected with the state of needs and their satisfaction, which characterize the features of production. Control of the quality is not well implemented in factories but it is not fully addressed by control departments. To define the methods of quality assessment theoretical approaches are gathering, because one of the most important qualification cycles is also a quality management. By results of generalization it was detected that the system of modern quality assessment has to take in attention market needs, which are determined by product requirements of consumers. Any manufactured products must satisfy the needs of consumers in order to be successful and compete successfully in the market. In order to achieve this by developing quality standards, on the one hand, market needs must be taken into account at the state level, and on the other hand, this is also a manufacturer's problem. Production of products of a certain quality and quantity is a basic requirement of meeting the needs. Governance of product quality must take into account before making management decisions that the needs of consumers and manufactured products should be differentiated by quality level and take into account market saturation. Legal norms, standards, contracts, specifications of supplies and other documents fix the identified needs.

Keywords: quality, quality assessment, quality indicators, consumer needs, products and its properties.

Постановка проблеми. Актуальна проблема ринкової економіки – постійне підвищення вимог до якості продукції на рівні підприємств та на загальному державному рівні. Вагома складова високої якості продукції – це її конкурентоспроможність. Тому потреба контролювати оцінку якості є важливим етапом в її управлінні, а також науковим та практичним завданням, для цього досліджуються та розробляються методи з оцінювання якості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ряд науковців: Азальдов Г.Г., Гличев А.В., Панов В.П., Жигоцька Н.В., Кальцев В.Ф., Зенкін М., Бичкова К., Шипукова Н., Гаванмех А., Джуран Дж.М., Фейгенбаум А. присвятили свої роботи дослідженню питань оцінки якості. Тим не менше, контроль оцінки якості недостатньо впроваджено на підприємствах, та не в повній мірі приділяється увага контролюючими органами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з тим, що підприємства на сьогоднішній день мають змогу виготовляти свою продукцію за власними технічними умовами, які не є у відкритому доступі для пересічних споживачів, контролювати якість продукції стало майже неможливо у зв'язку з відсутністю загальних норм та вимог. Необхідно створити державні стандарти якості продукції, яких будуть дотримуватися абсолютно всі підприємства України.

Постановка завдання. Задача представленої вашій увазі статті – дослідити неналежну увагу до дотримання контролю якості на приватних підприємствах.

Мета цієї статті – оцінка якості продукції, визначення її показників та методів дослідження, показати їх зв'язок між потребами споживачів та виявлення недосконалої сучасної системи оцінювання якості продукції.

Виклад основного матеріалу. Щоб вирішити проблему підвищеної якості до продукції треба чітко уявляти та розуміти сутність поняття «якість». Беручи до уваги емкість та складну категоризацію, в літературі зустрічається множина її формулювань. Для початку треба розглянути трактування поняття якості вітчизняними та закордонними науковцями та їх нормативною документацією. Категорію «якість» вперше проаналізував Аристотель у III ст. до н.е. та сказав «те, що існує саме по собі, і утворює якість», потім подібними дослідженнями щодо категорії «якість» займався філософ Гегель. [1]. Чимало наукових досліджень були присвячені питанням еволюції розвитку поняття якості продукції. Радянські економісти Глічева А.В., Панова В.П., Азгальдова Г.Г. дослідили питання сутності якості та присвятили роботу «Что такое качество?» [2]. Поняття якість зазнала в процесі еволюції певних змін, інакше сприймалося розуміння його сутності. У сучасному суспільстві якість продукції безпосередньо пов'язана із задоволенням потреб споживачів.

Неможливо не погодитись з думкою Соболевої М.А., яка зазначає, «Пряма відповідність стандартам забезпечує лише мінімальний рівень якості виробів» [3, с. 150], тобто спиратись лише на існуючі креслення, стандарти, нормативні документи, одна з ознак якості продукції, але не вичерпує весь зміст цього поняття. Економіст Сисюков В.І. зазначав, що «під якість продукції слід розуміти ступінь, міру задоволення потреби в даному виді продукції за фіксованих умов споживання, що визначаються сукупністю характеристик, створених в процесі виробництва продукції у відповідності до вимог стандартів» [4, с. 15].

Відомий американський спеціаліст з якості Дж.М. Джуран розбираючи визначення «якості» писав: «поняття якості виробу відрізняється від поняття якості конструкції, технології. Перше означає лише ступінь відповідності кресленням, нормативам та стандартам, а друге – характеристику застосовуваної сировини, спосіб виробництва і контролю і т.д. Але відповідність кресленням, технічним умовам та нормативам характеризує не тільки якість продукції як таку, а скільки якості робіт по її досягненню». Дж. Джуран розділяє поняття «якості, виробу, конструкції, технологій» та розглядає питання якості як «придатність до використання, що являє собою певну відповідність призначенню та ступінь задоволення споживачів, з чим не можна не погодитись в умовах сьогодення» [5, с. 30].

Спираючись на погляди вченого Фейгенбаума А. щодо поняття «якості», показують, що якість та задоволення сподівань і потреб споживачів взаємозв'язані. Вчений трактує поняття «якість», як повне задоволення потреб споживача [6].

Інші дослідники: Зиков Ю.А., Матвеев Л.А., Полишко С.П., Козлов А.Л., Аристов О.В., Мішин В.М. визначають якість як «набір властивостей, які визначають ступінь їх відповідності заданій конкретній потребі у фіксованих умовах споживання» [7, с. 18]. Врахування прояву різних властивостей продукції за конкретними умовами споживання є найбільш важливим критерієм.

Стандарт КО 8402-86 розділяє якість «як сукупність властивостей та характеристик продукції або

послуги, які надають їм здатність задовольняти обумовлені або передбачувані потреби» [8].

Правові норми, стандарти, договори, технічні умови поставок та інші документи фіксують установлені потреби. Важливо брати до уваги те, що вищевказані вимоги мають бути зазначені при складанні контракту, нормативна документація вимагає виконання умов збереження навколишнього середовища. Якщо недотримуватись більшості установлених вимог можливе притягнення до правової чи адміністративної відповідальності. «Передбачувані потреби повинні бути виявлені та визначені (результати маркетингових досліджень, нові розробки, формування споживчого попиту тощо). Це можуть бути естетичні вимоги, відповідність продукції моді, вподобання споживачів, національні та культурні особливості» [9].

Міжнародний стандарт КО 9000:2000 розглядає якість, як «ступінь з якою сукупність характеристик продукції, процесу або системи задовольняє потреби або очікування, які є встановленими, передбачуваними чи обов'язковими» [10].

Згідно до стандарту ДСТУ КО 9000:2007 якість – «ступінь, до якого сукупність характеристик об'єкту задовольняє вимоги зацікавлених осіб» [10].

Розбираючи поняття якості, необхідно розуміти, що потребам споживачів відводиться перше місце. Але треба зауважити, що споживачі мають нестійкі потреби, котрі постійно змінюються. Здається, що продукція має параметри, які чітко відповідають нормативним та технічним документаціям, але вимоги споживачів змінилися, тому така якість навіть при незмінних параметрах погіршується чи втрачається зовсім.

Майже усі автори сучасності підкреслюють, що якість – це суміш властивостей продукції, які направлені на задоволення потреб споживачів.

Ринкові відносини знаходяться в таких умовах, в яких якість певної продукції повинна задовольняти потреби споживача, котрі постійно досліджуються, займаючи центральне місце, адже неможливо дослідити якість продукції не беручи до уваги існуючі суспільні потреби, бо ці категорії тісно пов'язані одна з одною.

Показники якості продукції пов'язані зі станом та задоволенням потреб, які в свою чергу своєю кількістю характеризують особливості властивостей певної продукції. Розрізняючи потреби можна брати за основу класифікацію показників якості продукції. Існують потреби споживачів, які Ребрин Ю.І. «класифікує по декількох категоріях, що відрізняються один від одного часовими факторами дії: базові, що є головними та об'єктивними при виборі товару та додаткові, що відображають суб'єктивні бажання споживачів» [11, с. 30].

Якщо говорити про стан сучасної залежності між поняттями потреби та якості продукції, треба зазначити недостатність високого рівня якості продукції, залежної від потреб в асортименті та насиченості конкретним товаром, які невивчені. Потреби на сьогоднішній день та на перспективу мають вивчатися – це буде першим кроком до вирішення задач підвищення якості продукції.

«Із різноманітних характеристик якості продукції виділяється сукупність властивостей, які обумовлюють її придатність задовольняти певні потреби. Кожна окрема властивість продукції – це

об'єктивна особливість, яка може виявити себе при її створенні, обігу та споживанні і характеризується певними показниками. Тобто, якість продукції оцінюється на основі кількісного виміру визначальних її властивостей, і сучасна наука і практика виробили систему кількісної оцінки властивостей продукції, що і дають показники якості» [12].

ДСТУ 2925-94 трактує показник якості, як «кількісна характеристика одної чи декількох властивостей продукції, що складають її якість, яку розглядають стосовно визначених умов її створення та експлуатації або споживання». Властивості продукції – це «об'єктивна особливість продукції, яка може виявлятися під час її створення, експлуатації чи споживання» [13].

Властивості продукції можуть характеризуватись різними показниками та поділяться на: «показники призначення товару, показники надійності, показники технологічності, показники стандартизації й уніфікації, ергономічні показники, естетичні показники, показники транспартабельності, патентно-правові показники, екологічні показники, показники безпеки» [13; 14].

Автори науковці виділяють різні методи визначення показників та їх значення: «вимірювальний, що базується на інформації, що отримується за допомогою технічних засобів вимірювання; реєстраційний, базується на використанні інформації, що отримується шляхом підрахунку числа певних подій; розрахунковий метод при якому значення показників якості знаходяться за допомогою розрахунків з використанням, формул, моделей та інших математичних залежностей; органолептичний метод – це метод, де замість вимірювальних засобів використовують органи чуття експертів; метод опитувань, який може застосовуватись в різних формах: соціологічній та експертній. Соціологічний метод полягає у використанні масових опитувань споживачів чи користувачів продукції та оброблення їх результатів експертами. Експертний метод вимірювання показників якості полягає у визначенні показників якості продукції експертами» [9; 12].

Визначивши рівень якості, можна оцінити й саму якість продукції. Спираючись на ДСТУ 2925-94 «Якість продукції. Оцінювання якості. Терміни та визначення рівень якості продукції визначається як «відносна характеристика якості продукції, яка ґрунтується на порівнянні значень оціночних показників якості продукції з базовими значеннями відповідних показників» [13].

Тобто, вся продукція має володіти певним набором властивостей, які у сукупності визначаються показниками якості. Склавши кількісні характеристики властивостей продукції, отримаємо показники якості.

Сучасна наука виділяє такі методи оцінювання рівня якості продукції – «диференційний, комплексний, змішаний, які дозволяють оцінити якість продукції, порівнявши виміряні значення показників якості з базовими показниками. Диференційний метод визначення рівня якості продукції полягає у знаходженні окремих одиничних показників її якості із відповідною множиною значень відповідних базових показників якості. Комплексний метод визначення рівня якості продукції полягає у порівнянні, так званих, комплексних показників рівня якості

замість одиничних, як у диференційному методі. Виділяють статистичний метод визначення рівня якості виробів, який використовують у серійному та масовому виробництві, полягає у періодичному доборі певної групи виробів, вимірюванні показників їх якості і на підставі оброблення отриманих результатів розроблення заходів із забезпечення заданого у технічних вимогах рівня якості виробів» [12].

Розробляючи певну продукцію варто приділити особливу увагу оптимізації показників її якості.

Шаповал М.І. відзначає, що «оптимальними називаються такі характеристики показників якості продукції, за яких досягається або максимальний ефект від експлуатації чи споживання продукції при заданих витратах на її створення і експлуатацію чи споживання, або заданий ефект при мінімальних витратах, або максимальне відношення ефекту до витрат. У випадку, коли при заданих витратах на одиницю продукції визначається найкраща характеристика узагальненого показника якості, який характеризує максимальний ефект від експлуатації чи споживання продукції, він розглядається як критерій оптимізації, а задані витрати є обмеженнями при оптимізації. Визначення оптимальних значень характеристик показників якості має сенс тільки в тому випадку, коли встановлено критерій оптимізації та вказано обмеження» [9, с. 331].

«Оптимальні значення характеристик показників якості не обов'язково належать до реально існуючої продукції, вони можуть бути визначені розрахунковим способом для тільки що розробленої або навіть гіпотетичної продукції зі значенням характеристик показників якості, які реально можуть бути досягнуті. В останньому випадку такі розрахункові значення оптимальних характеристик показників якості використовуються як базові для порівняння з ними відповідних характеристик показників якості зразків продукції, що вже існують. Оптимальні значення характеристик показників якості продукції за наявності цільової функції й обмежень на витрати або ефект визначаються методами лінійного і нелінійного програмування, динамічного програмування, теорії ігор і статистичних рішень, теорії оптимального управління та іншими математичними методами, викладеними у спеціальній літературі» [9, с. 332].

Висновки та пропозиції. Будь-яка виготовлена продукція повинна задовольняти потреби споживачів щоб мати успіх та успішно конкурувати на ринку. Щоб це здійснити, розробляючи стандарти якості, з одного боку потрібно на державному рівні врахувати ринкові потреби, а з іншого це також й проблема виробника. Виготовлення продукції певної якості та кількості є основною вимогою задоволення потреб. Державне управління якістю продукції повинно взяти за основу перед прийняттям управлінських рішень, що потреби споживачів та вироблену продукцію потрібно розрізняти за рівнем якості та брати до уваги насиченість ринку.

Виготовлення якісної продукції безпосередньо залежить від потреб сьогодення, але виробник повинен знати, що якість – динамічна складова, яка постійно змінюється залежно від часу, бо споживачі змінюють свої потреби, а саме, змінюється якість. Коли споживачі змінюють потре-

би, те, що колись вважалося якісним товаром, зараз вже не відповідає технічним нововведенням, які здатні ліпше задовольнити потреби.

Оглянувши джерела та проаналізувавши методи та показники з оцінки якості, можемо ска-

зати, що немає чітко вираженої концепції оцінки якості. Потрібно поєднати дії, методи та засоби при виготовленні продукції та постійно спиратись на потреби споживачів та враховувати їх динамічну зміну.

Список літератури:

1. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки. Москва : Издание профкома слушателей Института красной профессуры, 1929. 686 с.
2. Гличев А.В., Панов В.П., Азгальдов Г.Г. Что такое качество? Москва : Экономика, 1968. 135 с.
3. Соболева М.А. Роль стандартизации в решении проблем качества промышленной продукции в США. Экономические проблемы повышения качества продукции. Москва, 2006. С. 148–152.
4. Сиськов В.И. Статистические измерения качества продукции. Москва : Статистика, 1966. 167 с.
5. Джуран Дж. М. Ответственность руководителей работников промышленности за качество продукции. Стандартизация и качество. Москва : Комитет стандартов, 1966. С. 30–32.
6. Фейгейбаум А. Контроль качества продукции. Москва : Экономика, 1986. 471 с.
7. Аристов О.В., Мишин В.М. Качество продукции : учебное пособие. Москва : Издательство стандартов, 1982. 142 с.
8. ISO 8402: 1994. Управление качеством и обеспечение качества : Словарь. URL: <https://files.stroyinf.ru/Data1/5/5812/index.htm#i575683> (дата звернення: 01.09.2019).
9. Шаповал М.І. Менеджмент якості : підручник. Київ : Знання, 2006. 471 с.
10. ДСТУ ISO 9000:2007 Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів. Київ, 2008. 28 с.
11. Ребрин Ю.И. Управление качеством : учебное пособие. Таганрог, 2004. 174 с.
12. Боженко Л., Гутта О.Й. Управління якістю, основи стандартизації та сертифікації продукції : навчальний посібник. Львів, 2001. 176 с.

References:

1. Hehel, H.V.F. (1929). *Nauka logiki* [Science of logic]. Moscow : Publication of the trade union committee of the Institute of Red Professors. (in Russian)
2. Hlychev, A.V., Panov, V.P., & Azghaldov, H.H. (1968). *Chto takoe kachestvo?* [What is quality?]. Moscow : Economics. (in Russian)
3. Soboleva, M.A. (2006). *Rol standartizatsii v reshenii problem kachestva promishlennou prodytsii* [The role of standardization in solving industrial quality problems in the United States]. Moscow : Economic problems of product quality improvement. (in Russian)
4. Siskov, V.I. (1966). *Statisticheskie izmereniya kachestva produktsii* [Statistical measurements of product quality]. Moscow : Statistics. (in Russian)
5. Juran, J.M. (1966). *Otvetsivennost rykovodyashih robotnikov promishlennosti za kachestvo prodytsii. Standartizatsiya i kachestvo* [Responsibility of industry executives for product quality. Standardization and quality]. Moscow : Committee of Standards. (in Russian)
6. Feigeybaum, A. (1986). *Kontrol kachestva produktsii* [Product quality control]. Moscow : Economics. (in Russian)
7. Aristov, O.V., & Mishin, V.M. (1982). *Kachestvo produktsii : uchebnoye posobiye* [Product quality : study guide]. Moscow : Publishing house of standards. (in Russian)
8. ISO 8402: 1994. *Upravleniye kachestvom i obespecheniye kachestva : Slovar* [Quality management and quality assurance : Vocabulary]. URL: <https://files.stroyinf.ru/Data1/5/5812/index.htm#i575683>
9. Shapoval, M.I. (2006). *Menedzhment yakosti* : pidruchnyk [Management Yakosti : a textbook]. Kiev : Knowledge. (in Ukrainian)
10. DSTU ISO 9000: 2007 *Systemy upravlinnya yakisty. Osnovni polozhennya ta slovnyk terminiv* [Quality management systems. Basic terms and glossary]. Kyiv.
11. Rebrin, Yu.I. (2004). *Upravleniye kachestvom : uchebnoye posobiye* [Quality management : a training manual]. Taganrog. (in Russian)
12. Bozhenko, L., & Gutta, O.Y. (2001). *Upravlinnya yakisty, osnovy standartyzatsiyi ta sertyfikatsiyi produktsiyi : navchal'nyy posibnyk* [Quality management, the basics of product standardization and certification : a textbook]. Lviv. (in Ukrainian)

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-9-73-104>

УДК 336.221:631.11

Черкас Т.С., Долженко І.І.

Національний університет біоресурсів та природокористування

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Стаття присвячена розкриттю науково-практичних підходів щодо визначення ролі податкового планування в системі фінансового управління підприємства. Розглянуто сутність, мету, завдання податкового планування, а також обґрунтовано його роль в системі фінансового управління підприємства. Визначені основні підходи науковців відносно класифікації принципів податкового планування. Вивчено показники для формування системи оцінювання податкового навантаження та ефективності податкової політики підприємства щодо мінімізації податкових платежів. Запропоновано реалізацію концепції податкового планування через принципи, методи, інструменти, моделі податкового менеджменту. Розкрито взаємозв'язок між складовими процесу реалізації концепції податкового планування в системі менеджменту організацій.

Ключові слова: податки, податкове навантаження, податкове планування, принципи, методи, інструменти.

Cherkas Tetiana, Dolzhenko Inna

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

TAX PLANNING AS A COMPONENT OF THE ENTERPRISE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM

Summary. The article is devoted to the disclosure of scientific and practical approaches to determining the role of tax planning in the system of financial management of the enterprise. Most of the work left out of the question of developing a comprehensive tax planning system in the context of a dynamic change in tax legislation. The corporate tax system is an important regulator of the economy. Tax, and can stimulate production and scientific and technological progress, limit price increases and inflation. But at the same time, it is holding back investment, reducing consumption, slowing down savings and savings. Perfect tax planning can significantly improve business practices, increase production profitability, strengthen commercial settlement as a basis for a stable financial position and stable operation of the enterprise and fulfill its obligations to the budget, bank and counterparties. The essences, purpose, task of tax planning are considered, and its role in the system of financial management of the enterprise is substantiated. The main approaches of scientists to the classification of tax planning principles are determined. The indicators for the formation of the system of assessment of the tax burden and the effectiveness of the enterprise tax policy to minimize tax payments were studied. The importance of tax planning as a factor of economic growth of economic entities is studied and under what circumstances it is caused. It can be argued that tax planning, closely interacting with finance, accounting, supply, is one of the basic tools for calculating business performance indicators, because such calculation without tax consequences does not reflect the complete picture of the economic situation. The implementation of the concept of tax planning through principles, methods, tools, models of tax management is proposed. The relationship between the components of the process of implementing the concept of tax planning in the organizational management system is revealed. Conclusions have been made regarding the implementation of tax planning elements in enterprises, which requires a sound use of methods and unconditional adherence to tax planning principles.

Keywords: taxes, tax burden, tax planning, principles, methods, tools.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки визначення ролі податкового планування в управлінні податками на підприємстві є дуже актуальним, тому що рівень податкового навантаження має тенденцію до зростання. До того ж більшу частину економіки складає тіньовий сектор, в якому податкові платежі до бюджету не сплачуються. Тому особливого значення набуває впровадження в систему управління податками підприємства підсистеми податкового планування.

Однак існує проблема недостатньої теоретичної та методологічної бази для впровадження методів податкового планування в практику, оскільки на даному етапі розвитку підприємницької діяльності жодне підприємство України не має відділу податкового планування або окремих спеціалістів у цій галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам податко-

вого планування присвячено наукові праці таких вчених, як П.К. Бечко [1], В.А. Горб [2] Л.М. Єріс [4], А.Г. Загородній [5]. Водночас, віддаючи належне значному науковому доробку цих та інших вчених, варто підкреслити, що увага авторів здебільшого сконцентрована на вивченні окремих аспектів податкового планування. Низка завдань концептуального, теоретико-методичного та практичного характеру залишається недостатньо вирішеними, що ускладнює процес організації податкового планування на вітчизняних підприємствах. Зокрема, поза увагою в більшості робіт лишилися питання розробки комплексної системи податкового планування в умовах динамічної зміни податкового законодавства.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні немає єдиного підходу до економічної сутності податкового планування, його мети, завдань та формування концепції з її складових у системі менеджменту

(принципів, методів, інструментів та моделей), а також реалізації податкового менеджменту в підприємстві. Саме ці проблеми, а також їх теоретичне та прикладне значення визначили вибір теми та актуальність основних напрямів наукового дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розробка теоретичних основ та практичних напрямів удосконалення податкового планування у фінансовій системі управління на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку вітчизняна податкова система характеризується складністю, мінливістю та надмірним податковим навантаженням, що призводить до зниження ділової активності, збільшення частки збиткових підприємств, правової незахищеності платників податків та тінізації діяльності суб'єктів господарювання. За таких умов процес успішного функціонування та розвитку підприємств залежить від ефективності податкового планування, здійснення якого дозволить підвищити якість управлінських рішень, націлених на мінімізацію податкових ризиків та оптимізацію податкових платежів підприємства.

У науковій літературі не існує єдності стосовно тлумачення поняття «податкове планування», що породжує необхідність дослідження його економічного змісту та визначення його особливостей. Для детального аналізу підходів до визначення податкового планування розглянемо сутність поняття у визначеннях різних авторів. Так, науковці у своїх дослідженнях трактують податкове планування, як: інтеграційний процес, систему заходів, діяльність, сукупність інструментів, методів, прийомів, способів і засобів інформаційно-аналітичного забезпечення [6]. На нашу думку, така багатовекторність у трактуванні сутності поняття «податкове планування» викликана відсутністю його чіткого визначення у нормативних документах та пов'язана з підвищенням актуальності його застосування в практиці господарювання сучасних підприємств, що спричинено достатньо високими витратами на оплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Ми вважаємо, що трактування податкового планування як системи заходів або інструменту дещо звужує його сутність та не враховує складності і багатоаспектності даної категорії. Визначення податкового планування як діяльності, на наш погляд, є дискусійним, оскільки діяльність характеризує процес взаємодії людини з об'єктами управління, завдяки чому досягається свідомо поставлена мета, яка виникла внаслідок появи потреби.

Таким чином, на основі аналізу та узагальнення досліджень вітчизняних та зарубіжних економістів запропоновано податкове планування розглядати як процес оптимізації податкових платежів, ефективного вибору або зміни режиму оподаткування та зменшення податкових ризиків підприємства в контексті чинного податкового законодавства, що дозволяє максимізувати прибутковість та ринкову вартість підприємства в теперішньому та майбутніх періодах.

У сучасних умовах господарювання вітчизняні підприємства переважно використовують у своїй діяльності разові дії в сфері податкового планування, що знижує ефективність його ре-

зультатів. З огляду на це, на підприємстві необхідно впровадити комплексну систему податкового планування, що включатиме цільовий, інформаційний, організаційний та функціональний блок податкового планування, що дозволить об'єднати низку взаємодіючих і взаємообумовлених компонентів та міститиме моніторинг виконання податкових планів і оперативного коригування розроблених заходів.

Значущим чинником для забезпечення позитивної динаміки ділової активності є оптимальний рівень податкового навантаження. Через те, що платник податків прагне зменшити своє податкове навантаження, а держава – мобілізувати якнайбільшу суму коштів для виконання своїх функцій, оподаткування обов'язково має базуватися на принципі відкритості. Тому перед державою виникає завдання щодо створення таких умов, які б виключали випадки ухилення, а тим більше уникнення, від сплати податків, а перед суб'єктами господарювання постає проблема надання достовірної та правдивої інформації про фінансові результати господарства у податкові органи.

Оцінка податкового навантаження має бути обов'язковою при аналізі впливу податків на фінансово-господарську діяльність підприємства. Аналіз абсолютного податкового тиску охоплює:

- просторовий аналіз податків і зборів;
- часовий аналіз податків і зборів, які сплачуються;
- аналіз динаміки і структури податкових платежів.

Проте розрахунок розміру абсолютного податкового тиску не зможе дати повне уявлення про рівень впливу податків і зборів на результативність діяльності господарства. Тому паралельно з показниками абсолютного податкового тиску розраховуються показники відносного податкового тиску.

Комплекс відносних показників, які використовують при аналізі податкового навантаження, представлений в таблиці 1.

Збільшення або зменшення податкового навантаження підприємства залежить від виду його діяльності та обраної системи оподаткування. Зміна або розширення видів діяльності суттєво впливають на суму податкових платежів, при цьому розраховується найбільш ефективний варіант отримання позитивного результату.

Концепція податкового планування – це система поглядів платників податків на максимальне використання можливостей чинного законодавства з метою оптимізації податкових платежів чи зміни терміну їх сплати, відповідно, збільшення доходів та прибутків суб'єктів господарювання. Взаємозв'язок складників реалізації концепції податкового планування в організації наведено на рис. 1.

Ми пропонуємо, щоби концепція податкового планування на підприємстві базувалась на відповідних принципах, а її реалізація, використання методів, інструментів та моделей оптимізації податкових платежів дали змогу контролювати виконання податкових зобов'язань, підвищили ефективність планування податків, змінили термін сплати чи оптимізували податкові платежі.

Отже, під податковим плануванням розуміються способи вибору «оптимального» поєднання

Таблиця 1

Комплекс відносних показників, які використовують при аналізі податкового навантаження

№ з/п	Показник	Розрахунок	Економічний зміст
1. Загальне податкове навантаження			
1.1	Рівень ефективності оподаткування	$ЕСП=Пзаг/БП$	Показує відношення загального обсягу податкових відрахувань до бази оподаткування
1.2	Рівень податкомісткості реалізованої продукції (податкоспроможності підприємства)	$КВР=Пзаг/ВР$	Визначає питому вагу загальних податкових платежів, які здійснює підприємство в бюджет із суми виручки від реалізації
1.3	Рівень податкового навантаження доходів	$Пнд=Пзаг/Д$	Визначає частку всіх податків і зборів у доходах суб'єкта господарювання
1.4	Рівень податкового навантаження витрат	$Пнв=Пзаг/В$	Частка всіх податків і зборів у витратах суб'єкта господарювання
1.5	Рівень податкового навантаження прибутку	$Пнп=Пзаг/П$	Частка всіх податків і зборів у прибутку суб'єкта господарювання
1.6	Дохід на 1 гривню сплачених податків	$Дп=Д/Пзаг$	Показник обернений до коефіцієнта податкового навантаження доходів
2. Податкове навантаження з податку на додану вартість			
2.1	Коефіцієнт податкового навантаження доходів із ПДВ	$Пндпдв=(ПЗ-ПК)/Д$	Частка ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету в загальній сумі доходів
2.2	Коефіцієнт податкового навантаження витрат із ПДВ	$Пнвпдв=(ПЗ-ПК)/В$	Частка ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету в загальній сумі витрат
2.3	Коефіцієнт податкового навантаження витрат від реалізації продукції із ПДВ	$Пнврпдв=(ПЗ-ПК)/ВР$	Частка ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету у виторзі від реалізації продукції

Джерело: розроблено автором за даними [7]

побудови правових форм відносин і можливих варіантів їх інтерпретації в рамках діючого податкового законодавства. І його можна визначити, як вибір між різними варіантами методів здійснення діяльності і розміщення активів, спрямований на досягнення можливо більш низького рівня податкових зобов'язань. Очевидно, що в ідеалі таке планування має бути перспективним, оскільки багато рішень, що приймаються в рамках проведення угод особливо при проведенні великих інвестиційних програм,

дуже дорогі, і їх необґрунтованість може спричинити за собою великі фінансові втрати.

Тому податкове планування має ґрунтуватися не тільки на вивченні діючих податкових законів та інструкцій, але і на загальній принциповій позиції, що займають фіскальні органи з тих чи інших питань, проектах податкових законів, напрямків податкових реформ, а також на аналізі напрямів податкової політики, що проводиться урядом. Ефективність податкового планування завжди слід співвідносити з витратами на його

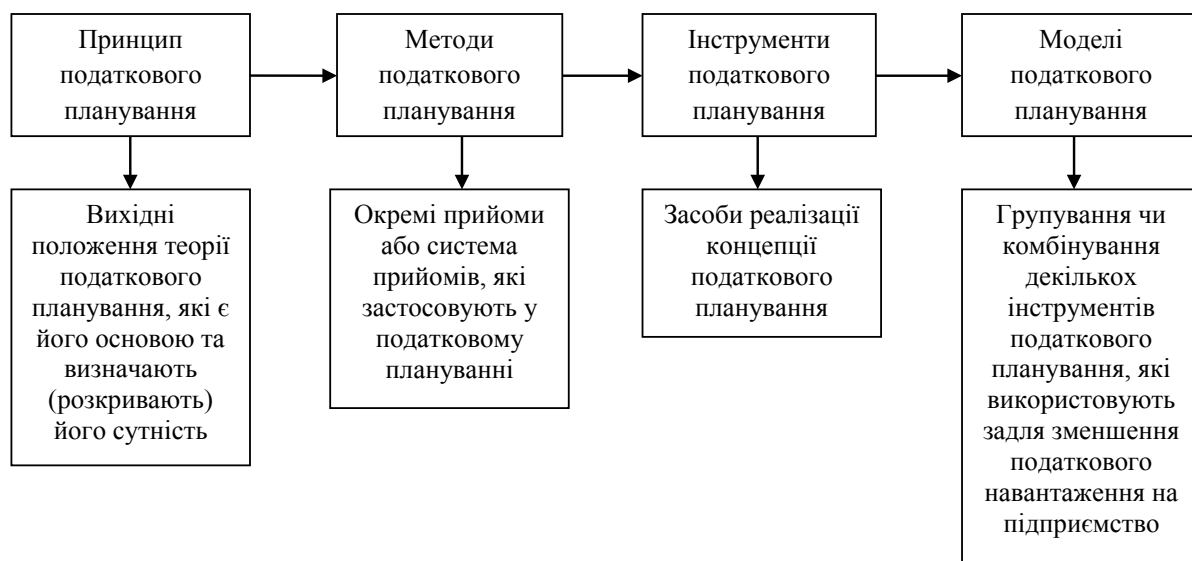

Рис. 1. Взаємозв'язок складників реалізації концепції податкового планування в системі менеджменту організацій

Джерело: [8]

Принципи податкового планування

Принцип	Зміст принципу
Адекватності витрат	Вартість впроваджуваної схеми не повинна перевищувати суму, на яку зменшуються податки.
Юридичної відповідності	Схема оптимізації повинна бути легітимною у відношенні як до вітчизняного, так і міжнародного законодавства.
Конфіденційності	Доступ до інформації про фактичне призначення та наслідки проведених трансакцій має бути максимально обмежений.
Підконтрольності	Досягнення бажаних результатів від використання схеми оптимізації податкових зобов'язань залежить від добре продуманого контролю та існування реальних важелів впливу на всіх виконавців і на всіх етапах реалізації.
Допустимого поєднання форми і змісту	Якщо дійсність трохи прикрашає, то робити це бажано без елементів абсурду.
Нейтралітету	Оптимізацію податкових платежів необхідно проводити за рахунок своїх податкових платежів, а не за рахунок збільшення відрахування контрагентів.
Диверсифікації	На оптимізацію податкових зобов'язань, як один з видів економічної діяльності, можуть впливати різні зовнішні і внутрішні факторів несприятливого характеру.
Автономності	Дії щодо оптимізації оподаткування повинні якомога менше залежати від зовнішніх учасників.

Джерело: [3]

проведення. Слід також співвідносити цілі податкового планування зі стратегічними (комерційними) пріоритетами організації. Крім того, податкове планування має враховувати наступні принципи (табл. 2).

Значення податкового планування як чинника економічного зростання господарюючих суб'єктів зумовлене, перш за все, такими обставинами:

– політична та економічна нестабільність і поправки, що часто вносяться, в податкове законодавство роблять більш конкурентоздатними ті організації, які оперативно реагують на такі зміни, а зробити це можуть, як правило, тільки господарюючі суб'єкти, що займаються багатоваріантними розрахунками податкової оптимізації;

– податкова економія є резервом для збільшення чистого прибутку фірми і дозволяє здійснювати модернізацію, технічне переозброєння, закупівлю нового устаткування і таке інше, тобто служить джерелом фінансування інвестиційних довгострокових програм і створює основу для фінансової значущості господарюючого суб'єкта;

– максимізація чистого прибутку створює умови для зростання дивідендних виплат і відповідно вартості акції та зростання капіталізації (ціни) фірми.

Податкове планування за умови його правильної організації дає підприємству можливість:

– дотримуватися податкового законодавства шляхом правильності розрахунку податків та інших платежів податкового характеру; звес-

ти до мінімуму податкові зобов'язання; максимально збільшити прибуток; розробити структуру взаємовигідних угод із постачальниками і замовниками; ефективно керувати грошовими потоками і уникати штрафних санкцій.

Висновки і пропозиції. Податкове планування на підприємстві являє собою цілеспрямовану діяльність, орієнтовану на максимальне використання всіх нюансів існуючого законодавства з метою досягнення найвищого фінансового результату шляхом законної оптимізації господарської діяльності підприємства з точки зору її податкових наслідків, тобто податкове планування сприяє оптимізації податкового портфеля на підприємстві.

Можна стверджувати, що податкове планування, впритул взаємодіючи з фінансами, обліком, постачанням, є одним із базових інструментів розрахунку показників ефективності бізнесу, тому що такий розрахунок без обліку податкових наслідків не відображає повну картину економічного стану.

Отже, податкове планування є обов'язковим інструментом менеджменту підприємства при прийнятті фінансових рішень. Впроваджуючи на підприємствах елементи податкового планування, необхідно вирішити питання його організаційного забезпечення, тобто закріпити за виконавцями функції податкового планування, для виконання яких необхідно обґрунтоване використання методів й безумовне дотримання принципів податкового планування.

Список літератури:

1. Бечко П.К., Лиса Н.В. Податковий менеджмент : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 288 с.
2. Горб В.А. Управління податковими платежами підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01. Маріуполь, 2005. 21 с.
3. Долженко І.І. Методичні засади управління податковими зобов'язаннями підприємства. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент і бізнес»*. 2012. № 177, ч. 2. С. 210–217.
4. Єріс Л.М. Управління фінансовими ресурсами підприємств переробної галузі Сумської області : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01. Суми, 2004. 20 с.
5. Загородній А.Г., Єлісеєв А.В. Податки та податкове планування підприємницької діяльності : монографія. Львів : Центр Бізнес-Сервісу, 2003. 152 с.
6. Супруненко С.А. Податкове планування як засіб гармонізації взаємовідносин держави та суб'єктів господарювання. *Економічний аналіз : Збірник наук. праць*. 2013. Т. 13. С. 194–200.

7. Ткачик Л.П. Методика проведення податкового аналізу суб'єктами підприємництва. *Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально-економічних систем* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (смт Гурзуф, 17-18 жовт. 2013 р.). Сімферополь, 2013. С. 81–84.
8. Zagorodniy A.G., Olikhovskiy V.Ya. Concept of tax planning at the enterprise. *Economics, Entrepreneurship, Management*, 2017. № 4(1). P. 15–24.

References:

1. Bechko, P.K., & Lysa, N.V. (2009). Podatkovi menedzhment : navch.posibnyk [Tax management]. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury.
2. Horb, V.A. (2005). Upravlinnia podatkovymy platezhamy pidpriemstva [Management of enterprise tax payments] (PhD Thesis), Mariupol.
3. Dolzhenko, I.I. (2012). Metodichni zasady upravlinnia podatkovymy zoboviazanniamy pidpriemstva [Methodological principles of enterprise tax liability management]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Seriya «Ekonomika, ahrarnyi menedzhment i biznes»*. vol. 177(2), pp. 210–217.
4. Yeris, L.M. (2004). Upravlinnia finansovymy resursamy pidpriemstv pererobnoi haluzi Sumskoi oblasti [Management of financial resources of enterprises of processing industry of Sumy region] (PhD Thesis), Sumy.
5. Zahorodnii, A.H., & Yeliseev, A.V. (2003). Podatky ta podatkove planuvannia pidpriemnytskoi diialnosti [Business taxes and tax planning]. Lviv : Tsentr Biznes-Servisu.
6. Suprunenko, S.A. (2013). Podatkove planuvannia yak zasib harmonizatsii vzaiemovidnosyn derzhavy ta subiektiv hospodariuvannia [Tax planning as a means of harmonizing relations between the state and economic entities]. *Ekonomichnyi analiz : Zbirnyk nauk. prats*, vol. 3, pp. 194–200.
7. Tkachyk, L.P. (2013). Metodyka provedennia podatkovoho analizu sub'yektamy pidpriemnytstva [Methods of conducting tax analysis by business entities]. Proceedings of the *Potentsial stiikoho rozvytku ta finansova bezpeka sotsialno-ekonomichnykh system* (Ukraine, Gurzuf, October 17-18).
8. Zagorodniy, A.G., & Olikhovskiy, V.Ya. (2017). Concept of tax planning at the enterprise. *Economics, Entrepreneurship, Management*, vol. 4(1), pp. 15–24.

НАШІ АВТОРИ

1. **Баклашова Тамара Михайлівна** – старший викладач кафедри культурології, естетики та історії Донбаського державного педагогічного університету
2. **Баліка Марина Валеріївна** – магістрант Ізмаїльського державного гуманітарного університету
3. **Батухтин Андрей Вячеславович** – преподаватель военного факультета Белорусского государственного университета
4. **Бачієва Лариса Олександрівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії
5. **Безвесільна Олена Миколаївна** – доктор технічних наук, професор, професор кафедри приладобудування Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
6. **Білас Андрій Андрійович** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри французької філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
7. **Бондаренко Олег Євгенійович** – начальник науково-дослідного відділу Наукового центру зв'язку та інформатизації Військового інституту телекомунікацій та інформатизації
8. **Бондаренко Тетяна Василівна** – науковий співробітник Наукового центру зв'язку та інформатизації Військового інституту телекомунікацій та інформатизації
9. **Бородіна Галина Григорівна** – кандидат історичних наук, доцент, Київський університет культури
10. **Бройко Владислав Андрійович** – студент Миколаївського національного аграрного університету
11. **Вареник Ірина Володимирівна** – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки і управління Шосткинського інституту Сумського державного університету
12. **Величко Ірина Георгіївна** – викладач кафедри англійської філології Національного університету біоресурсів і природокористування України
13. **Воробей Руслан Євгенійович** – магістр Національного університету біоресурсів і природокористування України
14. **Врублівська Оксана Олегівна** – магістр Маріупольського державного університету
15. **Герашенко Ярина Михайлівна** – старший викладач кафедри маркетингу, менеджменту та туризму Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій
16. **Грачова Тетяна Миколаївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету
17. **Гречко Анна Віталіївна** – студентка економічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
18. **Гудзь Ольга Ігорівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка»
19. **Дегтяр Катерина Олександрівна** – студентка філологічного факультету Донбаського державного педагогічного університету
20. **Долженко Інна Іванівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України
21. **Дротенко Валентина Іванівна** – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри культурології та мистецької освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
22. **Жабенко Олександр Вікторович** – кандидат наук з державного управління, провідний науковий співробітник Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України
23. **Ждан Вячеслав Миколайович** – доктор медичних наук, професор кафедри сімейної медицини і терапії Української медичної стоматологічної академії
24. **Жінчин Вероніка Павлівна** – магістрант Львівського національного університету імені Івана Франка
25. **Закревська Анна Ігорівна** – студентка Національного авіаційного університету
26. **Зінгаєва Наталя Євгеніївна** – асистент кафедри менеджменту та маркетингу Миколаївського національного аграрного університету
27. **Зубцова Людмила Сергіївна** – старший судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України
28. **Іваницький Ігор Валерійович** – кандидат медичних наук, доцент кафедри сімейної медицини і терапії Української медичної стоматологічної академії
29. **Івершинь Анжеліка Геннадіївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

30. **Ільченко Микола Васильович** – провідний інженер-конструктор Публічного акціонерного товариства «Науково-виробниче об'єднання «Київський завод автоматики»
31. **Ічанська Олена Михайлівна** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету
32. **Канівець Павло Павлович** – головний судовий експерт відділу товарознавчих та гемологічних досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України
33. **Квітка Аліна Сергіївна** – молодший науковий співробітник відділу наукової діяльності та міжнародного співробітництва Академії Державної пенітенціарної служби; аспірант Хмельницького національного університету
34. **Кисляк Ганна Миколаївна** – магістрант Миколаївського національного аграрного університету
35. **Кіцен Тетяна Олегівна** – магістр Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
36. **Коваль Мар'яна Олегівна** – магістрант Львівського національного університету імені Івана Франка
37. **Колеснікова Марина Борисівна** – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технології харчування Харківського державного університету харчування та торгівлі
38. **Колодіна Лариса Степанівна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України
39. **Крайнюков Олександр Олексійович** – магістрант Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
40. **Крайнюков Олексій Миколайович** – доктор географічних наук, доцент, професор кафедри екологічної безпеки та екологічної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
41. **Кривицька Іветта Анатоліївна** – доцент кафедри екологічної безпеки та екологічної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
42. **Кузь Василь Іванович** – кандидат економічних наук, асистент кафедри обліку і оподаткування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
43. **Кущенко Сергій Володимирович** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
44. **Лазебна Олена Анатоліївна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
45. **Лакша Катерина Костянтинівна** – студентка Національного університету біоресурсів і природокористування України
46. **Левчук Марина Сергіївна** – магістрантка Вінницького національного аграрного університету
47. **Литовський Олександр Геннадійович** – головний судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України
48. **Малинка Микола Миколайович** – старший викладач кафедри гуманітарно-мистецьких дисциплін та технологій легкої промисловості Київського національного університету технологій та дизайну
49. **Марценюк Роман Анатолійович** – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Львівського торговельно-економічного університету
50. **Межуєва Ірина Юхимівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу Державного вищого навчального закладу «Приазовський державний технічний університет»
51. **Мельник Ірина Валеріївна** – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
52. **Микитюк Наталія Сергіївна** – студентка юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
53. **Міщенко Анатолій Олександрович** – провідний науковий співробітник Наукового центру зв'язку та інформатизації Військового інституту телекомунікацій та інформатизації
54. **Муляр Наталія Михайлівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри культурології та мистецької освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
55. **Муромець Вікторія Григорівна** – кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України
56. **Новак Аліна Олександрівна** – науковий співробітник Наукового центру зв'язку та інформатизації Військового інституту телекомунікацій та інформатизації
57. **Окрушко Світлана Євгенівна** – доцент кафедри ботаніки, генетики та захисту рослин Вінницького національного аграрного університету

58. **Опацький Ігор Юрійович** – викладач кафедри історії України Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
59. **Петренко Олексій Володимирович** – начальник СКБ Публічного акціонерного товариства «Науково-виробниче об'єднання «Київський завод автоматик»
60. **Пиж'янова Наталія Володимирівна** – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музикознавства та вокально-хорового мистецтва Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
61. **Пічугіна Юлія Олександрівна** – кандидат наук із соціальних комунікацій, докторант кафедри теорії та історії культури Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
62. **Побережець Тетяна Василівна** – старший науковий співробітник Наукового центру зв'язку та інформатизації Військового інституту телекомунікацій та інформатизації
63. **Пономарьова Тетяна Володимирівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри статистики, обліку та аудиту Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
64. **Прус Людмила Миколаївна** – студентка Київського університету культури
65. **Ротко Дмитро Олегович** – студент Миколаївського національного аграрного університету
66. **Русова Оксана Леонідівна** – судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України
67. **Свинаренко Юлія Валеріївна** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Національного авіаційного університету імені М.С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»
68. **Семенченко Оксана Володимирівна** – студент ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
69. **Скрипниченко Юрій Федорович** – вчитель ЗОШ ІІ-ІІІ ст. № 69, м. Харків; здобувач кафедри «Історія України» Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
70. **Стільник Віта Володимирівна** – кандидат економічних наук, асистент кафедри менеджменту та маркетингу Миколаївського національного аграрного університету
71. **Стрілець Сергій Олександрович** – старший судовий експерт сектору трасологічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень та обліків Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України
72. **Теслицька Галина Іллівна** – асистент кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
73. **Тимофеев Володимир Анатолійович** – викладач вищої категорії англійської та латинської мов Київського державного коледжу туризму та готельного господарства
74. **Тимошук Оксана Василівна** – кандидат медичних наук, доцент кафедри гігієни та екології Івано-Франківського національного медичного університету
75. **Тіміна Альона Олександрівна** – магістрантка Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
76. **Томчук Олена Феліксівна** – кандидат економічних наук, доцент кафедри аналізу та статистики Вінницького національного аграрного університету
77. **Филиппова Ольга Николаевна** – член Асоціації искусствоведов (г. Москва)
78. **Фриз Петро Іванович** – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології та мистецької освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
79. **Царинний Євгеній Олександрович** – старший судовий експерт відділу товарознавчих та гемологічних досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України
80. **Черкас Тетяна Сергіївна** – магістр Національного університету біоресурсів та природокористування
81. **Шалашна Наталія Миколаївна** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри культурології, естетики та історії Донбаського державного педагогічного університету
82. **Шевченко Сергій Миколайович** – судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України
83. **Шейкаш Аліна Олегівна** – студентка факультету початкової освіти Донбаського державного педагогічного університету
84. **Шилкіна Людмила Миколаївна** – кандидат медичних наук, доцент кафедри сімейної медицини і терапії Української медичної стоматологічної академії
85. **Шмельова Римма Ігорівна** – молодший науковий співробітник відділу наукової діяльності та міжнародного співробітництва Академії Державної пенітенціарної служби; магістр Херсонського державного університету
86. **Юрченко Світлана Леонідівна** – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри технології харчування Харківського державного університету харчування та торгівлі

ВИМОГИ ДО ПУБЛІКАЦІЇ СТАТЕЙ

Редакція наукового журналу

пропонує всім бажаючим студентам, аспірантам, докторантам, здобувачам, молодим фахівцям, викладачам, науковцям та іншим зацікавленим особам опублікувати свої статті за різними науковими напрямками

ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ СТАТТІ НЕОБХІДНО:

1. Заповнити **електронну форму реєстрації**, обов'язкову для публікації.

2. Надсилати на електронну пошту редакції info@molodyvcheny.in.ua **статтю та квитанцію про сплату вартості публікації наукової статті** (сплачується лише після повідомлення про прийняття матеріалів). Обов'язково в темі листа вкажіть **науковий розділ журналу**, в якому ви бажаєте опублікувати статтю.

3. Редакція рецензує вашу статтю протягом 2–3 днів. *Статті студентів публікуються за*

наявності рецензії або співавтора з науковим ступенем.

4. Якщо стаття успішно пройшла рецензування, ми відправляємо вам лист з інформацією: **«Стаття пройшла рецензування, прийнята до публікації»**.

5. Як тільки електронна версія журналу розміщується на сайті, ми повідомляємо вам про це. Потім, після виходу журналу з друку, ми відправляємо вам друкований примірник в потрібній кількості.

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ НАУКОВОЇ СТАТТІ:

Наукові статті повинні містити такі необхідні елементи (з виділенням по тексту статті):

– **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;

– **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які посилається автор;

– **виділення невирішених раніше частин загальної проблеми**, яким присвячується стаття;

– **формулювання цілей статті** (постановка завдання);

– **виклад основного матеріалу дослідження** з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

– **висновки з даного дослідження і перспективи** подальшого розвитку в цьому напрямку.

Автори, які подали матеріали для публікації, погоджуються з наступними положеннями:

– відповідальність за достовірність поданої інформації в своїй роботі несе автор.

– автори зберігають за собою всі авторські права і одночасно надають журналу право першої публікації, що дозволяє поширювати даний матеріал із зазначенням авторства та первинної публікації в даному журналі.

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ НАУКОВОЇ СТАТТІ:

– **індекс УДК** (у верхньому лівому кутку сторінки);

– **назва статті, прізвище, ім'я, по батькові автора** (-ів), місце роботи (навчання), вчений ступінь, вчене звання, посада мовою оригіналу статті;

– **анотація** (мінімум 700 знаків) та **ключові слова** (мінімум 5 слів) мовою оригіналу статті;

– **назва статті, прізвище та ім'я автора** (-ів), місце роботи (навчання) англійською мовою;

– **анотація** (мінімум 1800 знаків) та **ключові слова** (мінімум 5 слів) англійською мовою;

– **текст статті** може бути українською, російською або англійською мовою;

– **список літератури** подається наприкінці статті у двох формах: «Список літератури» і «References».

Формат статті	A4, орієнтація – книжкова, матеріали збережені та підготовлені у форматі Microsoft Word (*.doc або *.docx)
Поля	всі сторони – 2 см
Основний шрифт	Times New Roman (<i>Arial</i> і <i>Courier New</i> для текстових фрагментів)
Розмір шрифту основного тексту	14 пунктів
Міжрядковий інтервал	полуторний
Вирівнювання тексту	по ширині
Автоматична розстановка переносів	включена
Абзацний відступ (новий рядок)	1,25 см
Нумерація сторінок	не ведеться
Малюнки та таблиці	необхідно подавати в статті безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. Розмір шрифту табличного тексту зазвичай на 2 пункти менше основного шрифту. Кількість таблиць, формул та ілюстрацій має бути мінімальною та доречною. Рисунки і таблиці на альбомних сторінках не приймаються.
Формули	повинні бути набрані за допомогою редактора формул (внутрішній редактор формул в Microsoft Word for Windows).
Посилання на літературу	у квадратних дужках по тексту [1, с. 2], бібліографічний список в кінці тексту. Посторінкові виноска та посилання не допускаються
Обсяг	від 10 до 20 сторінок включно

Науковий журнал
«Молодий вчений»

№ 9 (73) вересень 2019 р.

Щомісячне видання

Коректор: В. Бабич
Дизайн: А. Юдашкіна
Комп'ютерна верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація редакції журналу.
Поштова адреса: 73021 Україна, м. Херсон,
а/с 20, Редакція журналу «Молодий вчений»

Телефон: +38 (0552) 399 530
Email: info@molodyvcheny.in.ua
Сайт: www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 30.09.2019 р.
Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Цифровий друк.
Ум.-друк. арк. 33,71. Тираж 100 прим.
Зам. 0919-81.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.